

Razvoj eko hotela u Hrvatskoj

Klobučar, Mirjana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:626562>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij

MIRJANA KLOBUČAR

Razvoj eko hotela u Hrvatskoj

Development of eco hotels in Croatia

Diplomski rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij
Menadžment u hotelijerstvu

Razvoj eko hotela u Hrvatskoj
Development of eco hotels in Croatia

Diplomski rad

Kolegij: **Poslovne inovacije i trendovi u hotelijerstvu** Student: **Mirjana KLOBUČAR**

Mentor: **Doc. dr. sc. Vanja VITEZIĆ** Matični broj: **024800039875**

Opatija, srpanj 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Mirjana Klobučar

02480039875

(ime i prezime studenta)

(matični broj studenta)

Razvoj eko hotela u Hrvatskoj

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, srpanj 2024. _____

Potpis studenta

Sažetak

Eko-hoteli su poznati i kao zeleni hoteli, predstavljaju ekološki osviještene objekte koji se zalažu za smanjenje svog utjecaja na okoliš kroz različite održive prakse. Njihov koncept obuhvaća nekoliko ključnih aspekata koji se odnose na provedbu programa za očuvanje vode i energije te smanjenje čvrstog otpada, čime štede novac i pridonose očuvanju okoliša. Ovi hoteli slijede specifične smjernice europske Agende 21 kako bi gostima osigurali siguran, zdrav i energetske učinkovit smještaj. Usvajanjem ekoloških standarda i integriranjem ekološki prihvatljivih tehnologija, eko-hoteli značajno doprinose zaštiti okoliša, istovremeno poboljšavajući operativne rezultate. Ovaj rad ispituje stav i stanje ekološke svijesti potencijalnih turista i korisnika usluga eko-hotela u Hrvatskoj i eko trendove u hotelijerstvu, potaknute brzim razvojem i potreba smanjenja negativnih posljedica masovnog turizma. Naglašava prednosti eko hotela i predlaže da hrvatski hotelijeri pored redovne kategorizacije hotela istaknu i eko-certifikate koje primjenjuju u svom poslovanju.

Ključne riječi: *eko - hotel, ekološki standardi, stanje ekološke svijesti, odgovorno poslovanje, očuvanje okoliša*

Summary

Eco-hotels, also known as green hotels, represent environmentally conscious establishments that strive to reduce their impact on the environment through various sustainable practices. Their concept encompasses several key aspects related to the implementation of water and energy conservation programs and the reduction of solid waste, thus saving money and contributing to environmental preservation. These hotels follow specific guidelines from the European Agenda 21 to provide guests with safe, healthy, and energy-efficient accommodation. By adopting ecological standards and integrating environmentally friendly technologies, eco-hotels significantly contribute to environmental protection while improving operational outcomes. This paper examines the attitudes and state of ecological awareness among potential tourists and users of eco-hotel services in Croatia, as well as eco-trends in the hospitality industry, driven by rapid development and the need to mitigate the negative consequences of mass tourism. It highlights the advantages of eco-hotels and suggests that Croatian hoteliers, in addition to regular hotel categorization, should also emphasize the eco-certificates they apply in their operations.

Keywords: eco-hotel, ecological standards, state of ecological awareness, responsible business, environmental preservation

Sadržaj

Uvod	1
1. POJAM EKO HOTELA	4
1.2. Počeci razvoja eko hotela u Hrvatskoj.....	7
2. EKOLOŠKI POTENCIJAL HRVATSKE ZA RAZVOJ EKO HOTELA	9
2.1. Prirodne ljepote i zaštita okoliša	9
2.2. Povijesna i kulturna baština	11
3. TEMELJNE KARAKTERISTIKE EKO HOTELA	15
3.1. Održivi građevinski materijali	15
3.2. Održivost, energetska učinkovitost i korištenje obnovljivih izvora energije	17
3.2.1. Okolišni aspekti	19
3.2.2. Ekonomski aspekti.....	19
3.2.3. Socijalno, kulturološki aspekti	19
4. SMANJENJE POTROŠNJE ENERGIJE I TROŠKOVA	21
4.1. Obnovljivi i učinkoviti energetske izvori	23
4.4.1. Solarna energija.....	25
4.4.2. Geotermalna energija.....	26
4.4.3. Kombinirana proizvodnja toplinske i električne energije	27
4.4.4. Toplinska pumpa	28
4.2. Energetski certifikati i standardi	28
4.2.1. Green Globe 21	29
4.2.2. EarthCheck	30
4.2.3. LEED (Leadership in Energy and Environmental Design)	31
4.2.4. Green Key	32
4.2.5. Travelife	32
4.2.6. Green Seal	33
4.2.7. Green Tourism.....	34
4.2.8. Clean Tourism Certifikat.....	34
4.2.9. Eko certifikati u Hrvatskoj	36
4.3. Sustav upravljanja okolišem	37
4.4. Upravljanje otpadom i recikliranje po konceptu zero waste	38
4.5. Očuvanje vode	42
5. IZAZOVI I PRIJEDLOZI ZA RAZVOJ EKO HOTELA U HRVATSKOJ	43
5.1. Financijski izazovi i investicijski trendovi u hotelijerstvu Hrvatske	43
5.2. Suradnja s lokalnom zajednicom i državom za bespovratna sredstva i subvencije u održive projekte.....	46
5.3. Primjer najbolje prakse.....	48
5.4. Istraživanje stava i mišljenja o eko-hotelima	50
5.4.1. Podaci o uzorku i metodologija istraživanja	50

5.4.2. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja	51
5.4.3. Rasprava.....	65
<i>Zaključak</i>	68
<i>Bibliografija</i>	70

Uvod

Izbjegavajući masovno proizvedeno, jedinstveno iskustvo putovanja, ekološki prihvatljive prakse sve više cijene svjesni turisti koji traže autentičnija i jedinstvenija turistička iskustva. Upravljanje okolišem u poduzećima u turističkoj industriji dosljedno je raslo tijekom proteklih 20 godina, uz napore da se identificiraju najvažniji pokretači, potencijalne koristi i stupanj implementacije.

Vlade ne reguliraju na odgovarajući način turističku ili ugostiteljsku industriju zakonom, pa se provodi veliki broj dobrovoljnih ili samoregulacijskih alata za održivi turizam, kao što su najbolje ekološke prakse, sustavi upravljanja okolišem, eko-oznake i certifikati, pokazatelji ekološke učinkovitosti i kodeks ponašanja.

Hotele budućnosti definirat će nove potrebe ljudi i nove motivacije putovanja. One će pak biti definirane nekim novim uvjetima rada i života ljudi u novom gospodarskom, društvenom i političkom okruženju. Nove tehnike i tehnologije komuniciranja smanjit će obujam poslovnih putovanja, dok će putovanja radi razonode, zabave i učenja biti puno češća. Tržište hotelijerstva bit će segmentiranije jer će gosti sve više tražiti različite sadržaje. Uslužna industrija mora preuzeti odgovornost za doprinos degradaciji okoliša i problemima koji proizlaze iz klimatskih promjena, posebno budući da ugostiteljska industrija nastavlja dobivati na važnosti.

Danas su hoteli shvatili da ne mogu održati život svog poduzeća bez osjetljivosti na okoliš. Svaki korak u proizvodnji, modificiranju i korištenju energije dolazi u interakciju s okolišem, mijenjajući Zemlju i njezine stanovnike. Interakcija energije sa Zemljom i njenim ekološkim sustavima, kategorizirana u smislu različitih operacija proizvodnje energije, izuzetno šteti prirodnom okolišu.

Urbanizacija, koja svakodnevno raste diljem svijeta, zasigurno će biti popraćena velikom potrošnjom i gubitkom prirodnih resursa. Izračuni već pokazuju da ako zemlje u razvoju urbaniziraju i troše resurse kao što su to već učinile razvijene zemlje, baza ekoloških resursa trebala bi biti velika kao četiri Zemlje kako bi zadovoljila njihov rast.

Eko hoteli predstavljaju značajan korak naprijed u naporima za održivost unutar globalne ugostiteljske industrije. U vremenu kada su ekološka svijest i potreba za smanjenjem utjecaja

na klimatske promjene u stalnom porastu, eko hoteli nude odgovor na zahtjeve za održivim putovanjima.

Ovi hoteli stavljaju naglasak na ekološku održivost, društvenu odgovornost i ekonomsku održivost, nastojeći smanjiti svoj ekološki otisak dok istovremeno pružaju visoku kvalitetu usluge gostima. Razlikuju se po brojnim ekološki prihvatljivim praksama, uključujući energetska učinkovitost, očuvanje vode, smanjenje otpada, korištenje održivih građevinskih materijala i podršku lokalnim zajednicama.

Ovakav pristup ne samo da pomaže u očuvanju okoliša i smanjenju emisija stakleničkih plinova, već također donosi ekonomske prednosti kroz dugoročne uštede i stvaranje lojalne baze ekološki osviještenih gostiju. Uvođenje i razvoj eko hotela stoga predstavlja ključni element u stvaranju održivije budućnosti za ugostiteljsku industriju, suočavajući se s izazovima kao što su visoki početni troškovi, potreba za podizanjem svijesti među potrošačima te složenost regulativa i certifikacija.

Usprkos ovim izazovima, ekohoteli su na putu da postanu standard u industriji, promovirajući održivost kao temeljni princip poslovanja i postavljajući nove standarde za putovanja s minimalnim utjecajem na okoliš.

Svrha i cilj istraživanja bio je utvrditi stav i stanje ekološke svijesti potencijalnih turista i korisnika usluga eko hotela u Hrvatskoj, a u svrhu istraživanja provedeno je anketiranje 128 ispitanika s području središnje i kvarnerske Hrvatske o ekološkoj osviještenosti i primjeni navedenog koncepta u kupnji usluga eko hotela te svjesnosti i važnosti ekološki odgovornog ponašanja u smislu održivosti. Također, u cilju istraživanja želi se doći do odgovora na slijedeće istraživačko pitanje (IR1) i postavljenu hipotezu:

H1: Dohodak kućanstva ima utjecaj i u pozitivnoj vezi je s brojem putovanja

IR1: Dovode li ekološka osviještenost, pozitivan stav prema eko hotelima i spremnost na višu cijenu do kupnje usluga u eko hotelima?

Prilikom izrade diplomskog rada korišteno je nekoliko znanstvenih metoda: metoda deskripcije i komparacije, metoda analize i sinteze, regresijska analiza, metoda anketnog istraživanja, statistička metoda te metoda dokazivanja. Informacije i podaci prikazani u radu, prikupljeni su iz primarnih izvora, prikupljenih anketnim istraživanjem te iz sekundarnih izvora (knjige, znanstveni i znanstveno-stručni članci i mrežne stranice).

Kako bi se utvrdilo mišljenje i stav potencijalnih turista, provedeno je anketno istraživanje na 128 ispitanika s području Hrvatske o poznavanju koncepta ekološkog poslovanja i

prepoznavanju eko certifikata koji pridonose održivosti hotelskih usluga te spremnosti na plaćanje veće cijene eko hotela te stvarnom odabiru i boravku ispitanika u eko hotelima.

Diplomski rad sastoji se od nekoliko glavnih poglavlja. Nakon uvoda slijedi poglavlje definiranja eko hotela i početaka razvoja takvih hotela u Hrvatskoj.

U drugom poglavlju opisan je ekološki potencijal za razvoj eko hotela krenuvši od prirodnih ljepota i zaštite okoliša do povijesne i kulturne baštine.

Treće poglavlje rada posvećeno je temeljnim karakteristikama eko hotela koje se odnose na primjenu ekoloških građevinskih materijala, održivost, energetska učinkovitost i korištenje obnovljivih izvora, uključujući tri stupa održivosti, smanjenje energije i troškova te obnovljive i učinkovite energetske izvore.

U četvrtom poglavlju rada opisani su energetska certifikati kao pretpostavka održivog i ekološki odgovornog poslovanja eko hotela.

U petom poglavlju opisani su izazovi i prijedlozi za razvoj eko hotela u Hrvatskoj koje obuhvaća financijske i investicijske trendove ulaganja u hotelijerstvu Hrvatske te suradnju sa lokalnom zajednicom i državom za bespovratna sredstva i subvencije u održive projekte s primjerima najboljih praksi eko hotela. U istom poglavlju su prikazani ciljevi i sadržaj istraživanja, opći podaci o uzorku i metodologiji, analiza i interpretacija rezultata istraživanja te rasprava o problematici raada i preporuke budućih mjera.

Na kraju rada slijedi zaključak rada.

1. POJAM EKO HOTELA

1.2. Definicija eko hotela

Eko hoteli, također poznati kao zeleni hoteli ili ekološki prihvatljivi hoteli, su vrsta smještajnog objekta koji se pridržava principa održivosti i ekološke odgovornosti. Ovi hoteli nastoje minimalizirati svoj utjecaj na okoliš kroz različite prakse i tehnologije koje promiču očuvanje prirodnih resursa i smanjenje zagađenja. Ovaj dio rada istražuje karakteristike, prednosti i izazove eko hotela, ističući njihov značaj u promicanju održivosti unutar ugostiteljskog sektora.

Eko hoteli ističu se raznim ekološki prihvatljivim praksama i značajkama¹:

- Održiva gradnja: Eko-hoteli su često izgrađeni korištenjem ekološki prihvatljivih materijala i tehnika koje smanjuju utjecaj na okoliš. To može uključivati upotrebu recikliranih materijala, energetske efikasne prozora i izolacija, te obnovljivih izvora energije kao što su solarni paneli ili geotermalni sustavi.
- Efikasno korištenje energije: Eko-hoteli primjenjuju različite strategije za smanjenje potrošnje energije, uključujući energetske efikasne uređaje, LED rasvjetu, automatizirane sustave za upravljanje energijom i korištenje obnovljivih izvora energije.
- Upravljanje vodama: Ovi hoteli koriste tehnologije i prakse koje smanjuju potrošnju vode, poput niskoprotočnih tuševa i slavina, sustava za reciklažu sive vode, i prikupljanja kišnice. Također, neki hoteli koriste sustave za pročišćavanje otpadnih voda kako bi smanjili utjecaj na lokalne vodne resurse.
- Smanjenje otpada: Eko-hoteli promoviraju reciklažu i kompostiranje, te smanjuju upotrebu jednokratnih proizvoda. Oni također često surađuju s dobavljačima koji koriste ekološki prihvatljivu ambalažu.
- Lokalni i organski proizvodi: Mnogi eko-hoteli preferiraju korištenje lokalno uzgojenih i organskih proizvoda u svojim restoranima i kafićima kako bi podržali lokalnu ekonomiju i smanjili ugljični otisak povezan s transportom hrane.

¹ 1. Eko hoteli; <http://www.environmentallyfriendlyhotels.com/> (pristupljeno 20.5.2024)

- Održiva mobilnost: Eko-hoteli često potiču goste na korištenje održivih oblika prijevoza, kao što su bicikli, električna vozila ili javni prijevoz. Neki hoteli nude stanice za punjenje električnih vozila ili organiziraju shuttle usluge koje koriste hibridna ili električna vozila.
- Edukacija gostiju i zaposlenika: Eko-hoteli posvećuju značajnu pažnju edukaciji svojih gostiju i zaposlenika o ekološkim praksama i održivosti. To može uključivati informativne materijale, radionice ili ture koje naglašavaju važnost očuvanja okoliša.

Kombinacijom ovih i drugih praksi, eko-hoteli nastoje pružiti ugodan boravak gostima dok istovremeno minimiziraju svoj utjecaj na prirodni okoliš i promiču održivost.

Eko-hoteli ili zeleni hoteli izraz su koji se koristi za opisivanje hotela ili drugog oblika smještaja koji se prilagodio očuvanju okoliša i poduzeo niz temeljnih promjena koje bi trebale smanjiti utjecaj na okoliš. Eko hotel je oblik smještaja koji radi s malim utjecajem na okoliš, poštivajući pravila takozvanog "zelenog života". Ovi hoteli moraju imati certifikat koji su izdale nacionalne organizacije koje su zadužene ili odgovorne za zaštitu okoliša. Tako da se potiče sve više smještajnih objekata da usvoji takav smjer i da potencijalni posjetitelji mogu odabrati upravo one strukture hotela koji zadovoljavaju njihove zahtjeve i potrebe.

Eko hoteli u Hrvatskoj su ujedno i hoteli koji nose eko oznaku s logotipom „srce sa listom“ i priznati su kao objekti koji vode najveću brigu o okolišu na svom području.

Hrvatska eko-oznaka za smještaj u turizmu za male i obiteljske hotele prati strukturu Europske eko-oznake Eco-flower.² Eko certifikat potvrđuje da se u objektu racionalno koriste energenti, sredstva za rad i da se njihova provjera vrši po točno utvrđenim procedurama. Sama izgrađenost objekta mora imati sve potrebne kontrolne točke i sredstva za sprječavanje gubitka energije. Isto tako, certifikat se odnosi na sortiranje, razvrstavanje i selektivno prikupljanje otpada koji se stvaraju kao nusproizvodi unutar procesa u proizvodnji u hotelu.

U eko hotelima se jela pripremaju po tradicionalnim receptima, od domaće proizvedenih proizvoda s područja s kojeg potječe ili na kojem se nalazi hotel. Cilj je takvih hotela širenje ekološke svijesti ne samo među osobljem i gostima, već i sa svima koji dolaze u doticaj s njihovim uslugama.

² Eko hoteli, dostupno na: <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=257> (20.5.2024.)

Projekt pokretanja eko hotela u Hrvatskoj je nastao u suradnji Udruge malih i obiteljskih hotela (OMH) i Ministarstva turizma, koji su u sklopu Hrvatskog centra za čistiju proizvodnju, 2009. godine izradili studiju "Eko znak Nacionalne Udruge Obiteljskih i Malih Hotela" kojom su se definirali i razradili kriterije i postupke za uvođenje ekološke oznake označavanja za članove Udruge.

Prednosti koje takvi hoteli ističu su sljedeći:³

- eko-znak pokazuje i dokazuje visoku kvalitetu i brigu o okolišu.
- smanjenje potrošnje resursa kao što su voda, el. energija i smanjenje količine otpada dovodi i do smanjenja troškova,
- opredjeljenje za očuvanje okoliša znači zdrav smještaj, zdravu prehranu i zdravo okruženje za goste i zaposlenike, te time direktno utječe na njihovo zadovoljstvo i doprinosi ispunjenju njihovih očekivanja,
- eko-znak doprinosi boljoj kvaliteti usluge i jača poziciju na tržištu te razlikuje hotele koji ga posjeduju od ostalih.

Tradicionalno, eko hoteli su poznati radi svoje specifičnosti lokacija, obično unutar zelenih rezervata, njihova arhitektura i dizajn inspirirani su tradicionalnim kućama i izgrađeni uz pomoć lokalnih materijala i rukotvorina.

Danas se pojam eko hotela razvio i opisuje druga svojstva istih, smještenih na manje prirodnim lokacijama. Eko hotel mora doprinositi ekološkoj trajnosti lokacije, učinkovitim očuvanju prirodnog staništa lokacije, potom treba nuditi edukativne programe o zaštiti okoliša i kulturnog identiteta područja, promicati kulturne aspekte među turistima te donositi financijski doprinos lokalnoj zajednici. S obzirom na navedeno, eko hoteli trebaju poštivati određena pravila i moraju se pobrinuti da su turisti sigurno smješteni u energetske učinkovitim strukturama. Najčešće u literaturi spominjani aspekti ekološkog poslovanja u hotelu su korištenje ekoloških deterdženata za usluge čišćenja i pranja rublja, potom korištenje 100% pamučnih ručnika, posteljine za krevet i madrace, stvaranje okruženja za nepušače. Da bi hotel zadovoljio ekološke kriterije potrebno je:

- koristi obnovljivi izvore energije, kao što su solarne energije ili energije vjetra;
- koristiti organske sapune i rifuzne proizvode umjesto pojedinačno pakiranih predmeta kako bi se smanjili gubitci

³ Nacionalna udruga obiteljskih i malih hotela, dostupno na: <https://www.omh.hr/hr/eko-hoteli-omh-29/29> (10.5.2024.)

- razvrstavati otpad u selektivne kante za recikliranje smeća
- koristiti iste ručnike i posteljinu tijekom cijelog boravka u hotelu (ili barem ne mijenjati ih svaki dan)
- koristiti energetske učinkovite rasvjete (sa senzorima)
- koristiti prijevoz pomoću vozila koja štede energiju
- gostima za obroke posluživati ekološke proizvode lokalnih proizvođača

Prethodno navedeni kriteriji očekivana su stavka održivosti ekološkog poslovanja i društvene odgovornosti prema lokalnoj zajednici. Ali za menadžere koji namjeravaju voditi održivo poslovanje, provedba takvih mjera je izazovna, ali nije neostvariva, a što je najvažnije, neke od navedenih mjera nisu financijski skupe.

1.2. Počeci razvoja eko hotela u Hrvatskoj

Razvoj eko-hotela u Hrvatskoj temelji se na smjericama održivog razvoja turizma. Republika Hrvatska, zemlja bogata prirodnim ljepotama, povijesnim naslijeđem i kulturnom raznolikošću, već desetljećima privlači milijune turista iz cijelog svijeta. U proteklim godinama, s rastom svijesti o ekološkim problemima i klimatskim promjenama, sve veći broj turista traži održive i ekološki prihvatljive opcije smještaja. Ovo je potaknulo razvoj eko-hotela u Hrvatskoj, koji ne samo da nude visokokvalitetne usluge, već i aktivno doprinose očuvanju okoliša i lokalnih zajednica.

Počeci razvoja eko-hotela u Hrvatskoj mogu se pratiti do kasnih 1990-ih i ranih 2000-ih, kada je svijest o ekološkoj odgovornosti počela rasti na globalnoj razini. Prvi eko-hoteli bili su mali obiteljski hoteli i pansioni koji su se odlučili za održive prakse iz potrebe za očuvanjem prirodne ljepote svojih lokacija i smanjenjem operativnih troškova. Ovi pioniri održivog turizma implementirali su jednostavne, ali učinkovite mjere kao što su energetske učinkovite rasvjete, recikliranje otpada i upotreba lokalno proizvedene hrane.

Razvoj eko-hotela ubrzao se početkom 2010-ih zahvaljujući raznim nacionalnim i međunarodnim inicijativama. Europska unija, prepoznajući važnost održivog razvoja, financirala je brojne projekte usmjerene na promoviranje ekološki prihvatljivih praksi u turizmu. Programi poput "Green Key" i "EU Ecolabel"⁴ pružili su smjernice i certifikate za hotele koji su ispunjavali stroge ekološke standarde. Ovi certifikati ne samo da su povećali

⁴ Eko hoteli, https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/eu-ecolabel_en (15.6.2024.)

kredibilitet hotela, već su također poslužili kao marketinški alat za privlačenje ekološki osviještenih turista.

Hrvatski eko-hoteli prilagodili su svoje prakse specifičnim lokalnim uvjetima i resursima. Na primjer, hoteli u priobalnim područjima Dalmacije i Istre koriste solarne panele za grijanje vode i proizvodnju električne energije, dok hoteli u kontinentalnim dijelovima Hrvatske, poput Gorskog kotara i Like, koriste obnovljive izvore energije kao što su biomasa i geotermalna energija. Mnogi hoteli također koriste kišnicu za navodnjavanje vrtova i pranje rublja, čime se smanjuje potrošnja pitke vode.

Jedan od ključnih elemenata razvoja eko-hotela u Hrvatskoj je njihova suradnja s lokalnim zajednicama. Kroz partnerstva s lokalnim poljoprivrednicima, ribarima i zanatlijama, eko-hoteli osiguravaju svjež, lokalno uzgojene proizvode za svoje goste. Ova suradnja ne samo da smanjuje ugljični otisak povezan s transportom hrane, već i podržava lokalnu ekonomiju i očuvanje tradicionalnih zanata i vještina. Osim toga neophodna je edukacija gostiju i zaposlenika eko-hotela. Mnogi hoteli organiziraju edukativne radionice i ture koje gostima omogućuju da nauče o održivim praksama i važnosti očuvanja okoliša. Ove aktivnosti uključuju posjete lokalnim ekološkim farmama, radionice o reciklaži i kompostiranju, te predavanja o zaštiti prirodnih staništa i biodiverziteta. Potrebno je i da zaposlenici hotela prolaze kroz obuke kako bi bolje razumjeli i primjenjivali ekološke standarde u svom svakodnevnom radu te prenosili iste gostima (Meler i Ham, 2009).

Unatoč značajnom napretku, uočeno je da se poduzetnici bore sa velikim izazovima koji se javljaju pri implementaciji ekoloških praksi. Visoki troškovi implementacije održivih tehnologija, nedostatak adekvatne infrastrukture i ponekad ograničena podrška lokalnih vlasti mogu otežati održavanje visokih ekoloških standarda što je opširnije opisano u petom poglavlju. Međutim, rastuća potražnja za održivim turizmom i povećana svijest o važnosti očuvanja okoliša pružaju snažnu motivaciju za prevladavanje ovih prepreka.

2. EKOLOŠKI POTENCIJAL HRVATSKE ZA RAZVOJ EKO HOTELA

Prirodne ljepote i zaštita okoliša predstavljaju ključne koncepte u suvremenom društvu, gdje se sve veća svijest o očuvanju prirode susreće s potrebom za održivim razvojem. Teorija koja stoji iza zaštite okoliša temelji se na nizu principa i načela koji promiču očuvanje prirodnih resursa, biološke raznolikosti i kvalitete okoliša.

(Narayan, 2000) navodi da je jedan od temeljnih koncepata je ideja o ekosustavu, koji se sastoji od interakcija između živih organizama i njihovog okoliša. Ekosustavi pružaju različite ekološke usluge, poput proizvodnje kisika, regulacije klime, filtriranja vode i tla te stvaranja staništa za različite vrste. Stoga je važno očuvati integritet ekosustava kako bi se osigurala stabilnost ekoloških procesa i funkcija. Ekološkim potencijalom za razvoj eko hotela smatraju se prirodna bogatstva kao što su nacionalni parkovi i parkovi prirode kojima Hrvatska obiluje. Potom bioraznolikost i raznolikost flora i fauna, uključujući endemske vrste, čiste plaže i Jadransko more koje je nadaleko poznato po svojoj čistoći, a smatra se velikim adutom za ekoturizam. Zatim kulturna i povijesna baština i tradicionalni način života također su pretpostavka ekološkog razvoja.

2.1. Prirodne ljepote i zaštita okoliša

Očuvanje okoliša također uključuje načela održivog korištenja resursa, kao što su voda, šume, zemljište i energija. To podrazumijeva racionalno korištenje resursa uz minimalno zagađenje i degradaciju okoliša, te promicanje obnovljivih izvora energije i recikliranje resursa. Važan aspekt teorije zaštite okoliša je i ideja o odgovornosti prema budućim generacijama, što podrazumijeva prenošenje zdravog i održivog okoliša za našu djecu i unuke. To zahtijeva dugoročno planiranje, politike i prakse koje promiču dugoročnu održivost i brigu za buduće generacije (Wheeler, 2013).

Poznato je da je Hrvatska obiluje prirodnim ljepotama poput bisernog, plavog mora, da broji 7 nacionalnih parkova, 12 parkove prirode, zelena i rodna prostranstva, planine, rijeke, jezera i razvedenu, životopisnu obalu Jadranskog mora sa preko tisuću otoka, otočića i hridi koji svake godine privlače sve više turista, a sve navedeno ujedno je ekološki potencijal koji

treba zaštititi održivim gospodarenjem i valorizacijom za turizam . U nastavku nekoliko za turizam najznačajnijih prirodnih ljepota Hrvatske:

1. Plitvička jezera

Najstariji i najveći nacionalni park u Hrvatskoj, te su 1979. godine uvrštena na UNESCO-ov popis svjetske baštine. Park se sastoji od 16 kaskadnih jezera povezanih slapovima, okruženih gustim šumama. Boje jezera variraju od tirkizne do zelene, plave i sive.

Najveći slap u parku visok je 78 metara. Šetnice i drveni mostići omogućuju posjetiteljima da istražuju park i uživaju u prirodnim ljepotama.

2. Nacionalni park Krka

Poznat je po brojnim slapovima, uključujući Skradinski buk, jedan od najljepših slapova u Europi. Park obuhvaća područje uz rijeku Krku koja teče kroz kanjon i stvara brojne slapove. Najpoznatije atrakcije ovog parka su slap Skradinski buk sa 17 kaskada. Potom mali otok Visovac na rijeci Krki sa samostanom iz 15. stoljeća i Roški slap s vidikovcem i pješačkim stazama.

3. Brijuni

Nacionalni park Brijuni sastoji se od 14 otoka i otočića, poznatih po svojoj raznolikoj flori i fauni, te arheološkim nalazištima i posebnostima kao što je:

- Arheološka nalazišta: Rimljanska vila iz 1. stoljeća i bizantski kastrum.
- Veliki Brijun, najveći otok u arhipelagu, dom mnogim egzotičnim životinjama i biljkama.
- Safari park: Park s egzotičnim životinjama poput zebri, slonova i ljama.

4. Paklenica

Nacionalni park Paklenica obuhvaća područje kanjona Velike i Male Paklenice u južnom dijelu Velebita. Poznat je po svojoj divljoj ljepoti sa mnogobrojnim biljnim i životinjskim vrstama i raznolikim stazama za planinarenje i penjanje.

4. Mljet

Nacionalni park Mljet obuhvaća zapadni dio otoka Mljeta. Poznat je po svojim slanim Velikom i Malim jezerom povezanim s morem, gustim borovim šumama, a tu se nalazi i otok Svete Marije i benediktinski samostan iz 12. stoljeća.

5. Risnjak

Nacionalni park Risnjak nalazi se u Gorskom kotaru i poznat je po svojoj bogatoj flori i fauni te očaravajućim planinskim krajolicima. Njegove posebnosti su planina Risnjak sa najvišim

vrhom parka (1528 m) i panoramskim pogledom. Zatim izvor Kupe koji slovi za jedan od najdubljih izvora u Hrvatskoj i mnogobrojne staze koje vode kroz guste šume.

7. Sjeverni Velebit

Nacionalni park Sjeverni Velebit smješten je u planinskom lancu Velebit, poznatom po svojoj divljoj prirodi, bogatoj flori i fauni i njenim zaštićenim biljnim i životinjskim vrstama te planinarskim stazama. Posebno se izdvajaju Premužićeva staza koja prolazi kroz najljepše dijelove parka. Potom Zavižan sa botaničkim vrtom s autohtonim biljkama Velebita te Cerovačke špilje koje se smatraju jednim od najvažnijih speleoloških lokaliteta u Hrvatskoj.

8. Biokovo

Park prirode Biokovo obuhvaća planinski lanac Biokovo koji se proteže duž obale Dalmacije. Poznat je po svojim strmim liticama, dubokim kanjonima i panoramskim vidikovcima. Za posebnost ovog parka ističe se vrh Sveti Jure, ujedno i najviši vrh Biokova (1762 m) s prekrasnim pogledom na Jadransko more i dalmatinske otoke. Zatim botanički vrt Kotišina s autohtonim biljkama Biokova i Biokovska Cesta koja vodi do vrha Svetog Jure, pružajući spektakularne poglede.

9. Kopački rit

Park prirode Kopački rit je jedno od najvećih močvarnih područja u Europi, smješten na ušću Drave u Dunav. Dom mnogim vrstama ptica, riba i sisavaca. Tu se nalaze mnogobrojna jezera, močvare i poplavne livade, a za turiste nudi fotografske ture za promatranje i fotografiranje divljih životinja.

10. Učka

Park prirode Učka nalazi se na istoimenoj planini koja se proteže duž istočne obale Istre. Najviši vrh Učke je Vojak na 1401 m nadmorske visine s panoramskim pogledom na Kvarner i Istru. Tu se nalaze još i bogata vegetacija s brojnim endemskim vrstama i raznolike staze za planinarenje i biciklizam.

2.2. Povijesna i kulturna baština

Turizam kulturne baštine je prema Fuller-u (2018.), fenomen koji se temelji na motivaciji i percepciji samih turista, a ne na posebnosti određenog mjesta koje se posjećuje. Turizam kulturne baštine zapravo se odnosi na područja koja se posjećuju, koja potiču posjetitelje na razmišljanje o prošlim vremenima. Definicija koju je dao autor promatra baštinu kao turistički proizvod. Kaže da pod pojmom baštine ne podrazumijevamo samo krajolike,

prirodni tok povijesti, građevine, kulturne tradicije, već i ono što se može prezentirati u promidžbene svrhe kao turistički proizvod. Kulturnu baštinu treba podijeliti na podvrste: građevine, priroda i kultura⁵.

Hrvatska je bogata kulturnom i povijesnom baštinom koja obuhvaća razdoblja od prapovijesti do modernog doba. Prema navedenome slijedi pregled najvažnijih aspekata baštine po povijesnim razdobljima:

1. Prapovijest i antika

Iz prapovijesnog doba je nalazište neandertalaca u Krapini jedno je od najvažnijih paleontoloških nalazišta u svijetu. Vučedolska kultura iz bakrenog doba poznata po keramičkoj figuri Vučedolske golubice.

Iz antičkog doba Hrvatska ima brojne rimske građevine, uključujući Dioklecijanovu palaču u Splitu koja pripada UNESCO-voj svjetskoj baštini, a sagrađena je u 4. stoljeću za cara Dioklecijana. U Puli imamo jedan od najbolje očuvanih rimskih amfiteatara, zatim forum u Zadru na središnjem trgu antičkog Zadra.

2. Srednji vijek

Iz ranog srednjeg vijeka u Zadru nalazi se crkva svetog Donata, predromanička crkva, sagrađena u 9. stoljeću, simbol ranosrednjovjekovne arhitekture.

U Ninu, prvom hrvatskom kraljevskom sjedištu nalazi se s crkvom Svetog Križa, poznata kao "najmanja katedrala na svijetu". Kasni srednji vijek poklonio nam je stari grad Dubrovnik koji je dio UNESCO-ve svjetske baštine. Stari grad Trogir, također UNESCO-va svjetska baština, očuvan je primjer srednjovjekovne urbanističke cjelokupnosti.

3. Renesansa i barok

Iz vremena renesanse imamo katedralu svetog Jakova, dio je UNESCO-ve svjetske baštine, izgrađena u 15. i 16. stoljeću te je poznata po svojoj jedinstvenoj gradnji isključivo od kamena. Zatim Eufrazijeva bazilika u Poreču iz 6. stoljeća s izvanrednim mozaicima, također je UNESCO-va svjetska baština.

Iz vremena baroka na sjeveru Hrvatske nalazi se barokni grad Varaždin poznat je po svojoj baroknoj arhitekturi, uključujući crkve, palače i stari grad. U Osijeku Tvrđa, barokna utvrda iz 18. stoljeća, s brojnim sačuvanim zgradama iz tog razdoblja.

⁵ Digitalna publikacija Nematerijalna kulturna dobra Republike Hrvatske, <https://min-kulture.gov.hr/?id=16446> (10.6.2024.)

4. Doba Austro-Ugarske vladavine u 19. i 20. stoljeću vidljiva je ponajprije u glavnom gradu Hrvatske s bogatom arhitektonskom baštinom iz 19. stoljeća, uključujući Trg bana Jelačića, Hrvatsko narodno kazalište i Mirogoj – jedno od najljepših groblja u Europi. U Rijeci su industrijska i trgovačka baština iz 19. i početka 20. stoljeća, uključujući luku i brodogradilište.

Kulturna baština i raznolikost običaja od sjevera do juga pa od istoka do zapada hrvatske očituju se kroz:

Glazbu, igre, plesove i kulturološko naslijeđe

- Klapsko pjevanje: Tradicionalno višeglasno pjevanje iz Dalmacije, upisano na UNESCO-v popis nematerijalne kulturne baštine.
- Ličko kolo: Tradicionalni ples iz Like.

Festivali i manifestacije

- Dubrovačke ljetne igre: Najstariji i najugledniji kulturni festival u Hrvatskoj, s predstavama, koncertima i operama.
- Sinjska alka: Tradicionalna viteška igra u Sinju, upisana na UNESCO-v popis nematerijalne kulturne baštine.

Narodni običaji

- Međimurska popevka: Tradicionalna pjesma iz Međimurja, upisana na UNESCO-v popis nematerijalne kulturne baštine.
- Zvončari: Tradicija maškaranja u Rijeci i okolici, također upisana na UNESCO-v popis nematerijalne kulturne baštine.

Gastronomija Hrvatske

Gastronomija je bogata i raznolika, odražava kulturne utjecaje raznih naroda i regija koje su prošle kroz ovu zemlju. Svaka regija Hrvatske ima svoje specifične kulinarske tradicije i specijalitete.

Arheološka nalazišta

- U Saloni ostaci antičkog rimskog grada Salone, blizu današnjeg Solina.
- U Ninu ostaci rimskih i srednjovjekovnih građevina.

Crkve i katedrale

- Zagrebačka katedrala: Najveća katedrala u Hrvatskoj s bogatom poviješću i arhitektonskim značajem.

- Crkva sv. Marka: Prepoznatljiva crkva u Zagrebu poznata po svom šarenom krovu s grbovima Hrvatske, Dalmacije, Slavonije i Zagreba.

Ovaj kratki pregled bogate kulturne i povijesne baština predstavlja Hrvatsku jedinstvenom destinacijom koja privlači posjetitelje iz cijelog svijeta svojom raznolikošću i dubinom povijesnog i kulturnog nasljeđa koje je potrebno očuvati za buduće naraštaje, što jedino može omogućiti održivo gospodaranje i planski održivi razvoj.

3. TEMELJNE KARAKTERISTIKE EKO HOTELA

Eko hoteli, kao dio ekoturizma, nastoje smanjiti svoj utjecaj na okoliš koristeći održive prakse u svim aspektima poslovanja. Eko hoteli predstavljaju ključni korak prema održivijoj hotelijerskoj praksi. Prihvatanjem energetske učinkovitosti, očuvanja vode, smanjenja otpada i potpore zajednice, ove ustanove mogu značajno smanjiti svoj utjecaj na okoliš, istovremeno pružajući ekonomske i društvene koristi. Unatoč izazovima, rastuća potražnja za održivim putovanjima predstavlja obećavajuću priliku za širenje eko hotela. Kako svijest i tehnologija napreduju, eko hoteli su spremni odigrati ključnu ulogu u oblikovanju zelenije budućnosti za globalni turistički sektor. U nastavku rada slijedi više karakteristika eko hotela s posebnim naglaskom na korištenje održivih građevinskih materijala.

3.1. Održivi građevinski materijali

Održivi građevinski materijali igraju ključnu ulogu u izgradnji eko hotela, koji se sve više prepoznaju kao važan element održivog turizma i ekološke osviještenosti. Izbor građevinskih materijala značajno utječe na okoliš, a održivi materijali omogućuju smanjenje negativnog ekološkog otiska te promiču zdraviji i ugodniji boravak za goste. Takvi materijali uključuju obnovljive resurse, reciklirane komponente, te one koji minimalno utječu na okoliš tijekom svog životnog ciklusa.

Savitz (2013) navodi da je drvo jedan od najpoznatijih održivih građevinskih materijala, naročito kada dolazi iz šuma koje se obnavljaju. Drvo ne samo da pruža toplinu i prirodan izgled unutrašnjosti hotela, već također ima sposobnost pohranjivanja ugljika, čime smanjuje emisiju stakleničkih plinova. Korištenje drvenih konstrukcija može značajno doprinijeti smanjenju energetske potrošnje tijekom izgradnje, kao i poboljšanju energetske učinkovitosti samog objekta. Bambus je još jedan primjer održivog materijala koji se sve više koristi u građevinarstvu. Ova brzorastuća biljka može se obnoviti unutar nekoliko godina, što je čini izuzetno obnovljivim resursom. Bambus je izuzetno izdržljiv i fleksibilan, što ga čini idealnim za različite građevinske primjene, od podova do namještaja. Njegova upotreba pomaže u smanjenju sječe tradicionalnih šuma i očuvanju bioraznolikosti.

Reciklirani materijali također imaju značajno mjesto u izgradnji eko hotela. Na primjer, korištenje recikliranog čelika, aluminijske i plastike može znatno smanjiti potrebu za eksploatacijom novih sirovina i energije potrebne za njihovu proizvodnju. Reciklirani beton,

izrađen od drobljenog starog betona i drugih materijala, omogućuje izgradnju čvrstih i trajnih struktura uz smanjenje otpada i potrošnje resursa.

Savitz (2013.) navodi da zelene krovove i fasade, izrađene od materijala koji omogućuju rast biljaka, sve više koriste eko hoteli kako bi poboljšali izolaciju, smanjili efekte urbanih toplinskih otoka i poboljšali kvalitetu zraka. Ovi sustavi ne samo da pridonose energetske učinkovitosti zgrade, već također stvaraju prirodna staništa za ptice i insekte, povećavajući bioraznolikost u urbanim područjima.

Korištenje prirodnih izolacijskih materijala kao što su ovčja vuna, konoplja i celuloza pruža učinkovitu toplinsku izolaciju uz minimalan utjecaj na okoliš. Ovi materijali su biorazgradivi, imaju nisku energetske intenzivnu proizvodnju i mogu se reciklirati na kraju svog životnog vijeka. Njihova upotreba pomaže u smanjenju emisija ugljika i poboljšava unutarnju klimu objekta.

Završni premazi i boje koje se koriste u eko hotelima također moraju biti ekološki prihvatljivi. Prirodne boje na bazi vode, bez štetnih kemikalija i isparljivih organskih spojeva pomažu u održavanju kvalitete zraka unutar zgrade i smanjuju rizik od zdravstvenih problema za goste i osoblje. Ovi premazi često sadrže prirodne pigmente i sastojke koji su sigurni za okoliš i ljude (Journal of Architectural Engineering Technology, 2017).

Održivi građevinski materijali ključni su za izgradnju eko hotela koji teže minimalnom utjecaju na okoliš i promicanju održivih praksi. Korištenje obnovljivih resursa, recikliranih materijala, prirodnih izolacija i ekološki prihvatljivih premaza omogućuje izgradnju energetske učinkovitih i ekološki osviještenih objekata. Održivost u građevinarstvu nije samo trend, već nužnost koja doprinosi očuvanju našeg planeta za buduće generacije, a eko hoteli predstavljaju model kako se to može postići na učinkovit i inspirativan način:

- Zemlja: Tradicionalno se koristi u gradnji kao materijal za zidove (npr. adobe, tapial) i izolaciju. Zemljani materijali su prirodni, obnovljivi i imaju dobra termička svojstva.
- Kamen: Trajan materijal koji se koristi za izgradnju zidova, podova, fasada i krovova. Kamen je ekološki prihvatljiv i doprinosi energetske efikasnosti zgrada
- Niskoenergetski materijali: Materijali s niskim energetske utjecajem tijekom proizvodnje, kao što su glina, slama i konoplja.
- Izolacija: Korištenje ekoloških izolacijskih materijala kao što su reciklirani pamuk, ovčja vuna, pluto i celuloza, što poboljšava energetske učinkovitost.

- Niskoemisioni materijali: Materijali koji ne emitiraju štetne kemikalije i spojeve, poput hlapivih organskih spojeva, uključujući prirodne boje, ljepila i završne obloge.
- Zelene krovove i fasade: Korištenje vegetacije za pokrivanje krovova i zidova, što pomaže u regulaciji temperature, smanjenju urbanog toplinskog otoka i poboljšanju kvalitete zraka.

3.2. Održivost, energetska učinkovitost i korištenje obnovljivih izvora energije

Definicija i ideja održivosti nastala je 1970-ih, kada je prvi međunarodni samit UN-a u Stockholmu na Konferenciji o ljudskom okolišu suočen s utjecajem ljudskog ponašanja kao i utjecajem na planetu.

Godine 1987. jedna od prvih definicija održivosti sastavljena je u izvješću Brundtland pod nazivom "Naša zajednička budućnost" sa jednom od najčešćih definicija današnjice koja glasi: "Zadovoljavanje potreba sadašnjosti bez ugrožavanja sposobnosti zadovoljenja potreba budućih generacija." (Ujedinjene nacije 1987.) Izvješće Brundtland⁶ pokazalo je opću zabrinutost za okoliš i siromaštvo u mnogim dijelovima svijeta. Jedan važan sadržaj izvješća Brundtland je da ekonomski razvoj ne može stati, ali mora promijeniti smjer kako bi se uklopio u ekološka ograničenja planeta. Tada se uvodi osnovna poruka 'Održivi razvoj'. Jednostavan način da se shvati osnovna poruka održivog razvoja je jednostavan model 3P (profit, ljudi i planet).

Koncept održivosti izgrađen je na činjenici da svijet ima ograničene resurse, a nije sposobn osigurati te resurse stalno rastućoj ljudskoj populaciji i potrošnji. Hitnost održivog razvoja raste iz dana u dan. Klimatske promjene, izumiranje vrsta, glad kao i prirodne katastrofe uzrokuju da ona postaje sve važnija i mora biti integriran u ljudske živote. Nadalje, održivost je ključna za stalni opstanak i bogatstvo svih globalnih sustava. Posljednjih je godina riječ održivost povećala svijest ljudi na mnogo načina. Održivost je popularna u medijima, vokabularu i životu. Kako bi se pripremili budući lideri (npr. studenti) koji produktivno rade na održivijoj civilizaciji, gospodarstvu, turizmu, a posebno u hotelijerstvu.

⁶ Brundtland, Gro Harlem. "What is sustainable development." . https://www.latrobe.edu.au/data/assets/pdf_file/0005/554927/Sustainability-Plan-2013-2017.pdf (18.5.2024.)

Održivost je integrirana u škole i sveučilišta u cilju poboljšanja ponašanja i razmišljanja svih ljudi u svijetu. (Borowske, 2013)

Kako bi eko hotelsko poduzeće bilo održivo potrebno je zeleno razmišljanje u donošenju odluka u svim organizacijskim razinama. Prema tome tvrtke su pod vanjskim nadzorom i ocjenjuju se prema njihovim odgovornostima, transparentnosti, poslovnoj etici, društveno-ekonomskoj svijesti te financijskim rezultatima.

Javnost očekuje od poduzeća da razmotre sve aspekte poslovanja u "tri stupa": ekonomski (dobit), socijalni (ljudi) i upravljanje okolišem (planetom). Nadalje, javnost razumije trenutačne situacije u vezi s pitanjima kao što su globalno zatopljenje, klimatske promjene kao i uzrok ljudskog siromaštva koji stalno rastu. Stoga su poduzeća u kritičnoj situaciji da se trebaju osposobljavati o održivosti kao i njihovi zaposlenici, dobavljači, klijenti i partneri, kako bi organizirali kapital i velik broj ljudi koji slijede cilj održivog razvoja. Stoga je cilj održivog razvoja jednostavan: siguran gospodarski razvoj, socijalna jednakost i zaštita okoliša. Jednostavan model prikazuje tri međusobno povezana ciklusa aspekata održivosti (Houdré 2008) :

- Ekonomski koji se odnosi na održivost, inovativnost, produktivnost i visoku razinu zaposlenosti
- Okolišni odnosi se na zaštitu okoliša i učinkovito korištenje regresa i energije
- Socijalni podrazumijeva pravdnost, socijalna uključenost i osobnu dobrobit".

Slika 1: Tri stupa održivosti

Izvor: PennState - College of Engineering 2013

Hoteli moraju pronaći načine za rad u skladu s idejom trostruke održivosti, koja predstavlja profitabilnu operaciju, a uključuje ljude koji rade, kao i fokus na odgovorno korištenje resursa.

3.2.1. Okolišni aspekti

Kako bi se poboljšalo utjecaj poduzeća na lokalno i globalno okruženje, razvijeni su različiti certifikati za potporu održivom djelovanju. Ti certifikati mjere koliko je posao ekološki prihvatljiv i koliko je poduzeće, u ovom slučaju eko hotel u svom poslovanju odgovoran u postupanju prema okolišu. Strategija koju koriste je jednostavna: smanjenje otpada, potrošnja električne energije, troškovi pakiranja, energija, voda i izbjegavanje onečišćenja, štoviše, maksimiziranje učinkovitosti i kupnja dobra koja ne ugrožavaju svjetske prirodne resurse. Nadalje, kako bi zaštitili naš planet od korporativne eksploatacije i zanemarivanja, poduzeća se trebaju usredotočiti se na smanjenje ugljičnog-dioksida. Fokusirajući se na prethodno navedena ključna načela, kao i strogu etiku, tvrtke imaju priliku povećati svoje prihode i smanjiti troškove i stvoriti veću vrijednost dioničara (Houdré, 2008).

3.2.2. Ekonomski aspekti

Gledajući sa ekonomskog stajališta da bi bili održivi eko hoteli moraju biti profitabilni. Prema tome u poslovanju moraju slijediti strogu etiku tijekom poslovanja i koristiti načela održivog razvoja kako bi povećali dobit te smanjili troškove, stvarajući tako veću vrijednost dioničarima i vlasnicima. Kako bi se povećali prihodi, poslovanje može smanjivati operativne troškove razvojem pristupa optimizaciji potrošnje i korištenja prirodnih resursa. Kako bi se osiguralo da gospodarski rast zadrži zdravu ravnotežu s ekosustavom, hoteli imaju mogućnost prijave za nekoliko certifikata i uvrštavanje istih u svoje poslovanje. Hotelska poduzeća bi trebala odabrati odgovarajuće povezivanje s poznatom organizacijom kako bi si osigurali sigurnu implementaciju i provođenje zahtjeva prema eko certifikatima da bi se iskoristila postojeća infrastruktura te osigurala točna i etička primjena resursa i načina djelovanja prema eko standardima (Houdré, 2008).

3.2.3. Socijalno, kulturološki aspekti

Dva najvažnija čimbenika poslovanja su zaposlenici i zajednica. Predstavljajući se društveno odgovornom, hotelska poduzeća žele biti prepoznata kao pošten poslodavac koji osigurava da su zaposlenici zadovoljni i povezani s poslom koji rade. Nadalje, poduzeća bi trebala stvoriti iskustva koja nadahnjuju njihove goste, kao i njihovo osoblje. S tim iskustvima goste

treba privući i aktivno provoditi načela održivog razvoja poduzeća. Međutim, organizacija bi trebala odabrati načine djelovanja koji odgovaraju njihovim ciljevima i zajednici. (Houdré, 2008).

Ključno je da svi od vrha do dna budu uključeni u tijek djelovanja prema kojemu je poduzeće fokusirano. Važno je da strategija bude u potpunosti implementirana u organizacijsku strukturu hotela. Najuspješniji način angažiranja svih zaposlenika je pokazivanje uspjeha početnog projekta, podijela ciljeva prema viziji i misiji poslovanja te informiranje djelatnika o novostima i rezultatima rada i napretka. Stoga bi se poduzeća trebala usredotočiti na različite taktike kao što su: razvoj dobrobiti zaposlenika i njihove kvalitete života, uz to treba razviti vještine i kapacitete zaposlenika te njihovo uključivanje u akcije društveno korisnog rada. Osim toga, poduzeća bi trebala osigurati konkurentnost u primanjima i nagrađivanju zaposlenika jer se na taj način podupire dobra ravnoteža između poslovnog i privatnog života. Također bi se trebali usredotočiti na jačanje raznolikosti i poštivanja različitosti kako bi imali zdravo radno okruženje. Kako bi se ponašali društveno odgovorno prema drugim poslovnim dionicima i dobavljačima potrebna je redovita komunikacija i sudjelovanje u različitim društveno korisnim akcijama prema zajednici . Također bi trebalo obavijestiti goste o inicijativama i projektima poduzeća kako se ne bi osjećali zabrinuto u pogledu održivog razvoja. (Houdré, 2008).

4. SMANJENJE POTROŠNJE ENERGIJE I TROŠKOVA

Troškovi energije prosječnog hotela variraju između 6 i 8 % ukupnog prometa. Jedan energetske prihvatljiv primjer poduzeća trebao bi imati prosječne troškove energije od 2 do 3 % ukupnog prometa (Umweltbroschüre 2013). Prema tom relativno malom broju, troškovi energije stoga se često smatraju previše nevažnim za brigu. Međutim, oni predstavljaju značajan dio kontrolabilnih troškova (Bohdanowicz, 2001).

Budući da je osnovna zadaća poduzetničke aktivnosti povećati energetske učinkovitost kako bi se povećala profitabilnost poduzeća, obvezno je biti svjestan potrošnje energije i njezine raspodjele. S obzirom na opću potrošnju energije hotela, može se reći da oko 30 % energije koja se koristi ide za grijanje, oko 17 % za grijanje vode, otprilike 15 % za hlađenje, 12 % za rasvjetu i oko 5 % za kuhanje. (ISPEX AG, 2019)

Međutim, ovaj ukupni sastav potrošnje energije značajno se razlikuje između različitih ograničenja i čimbenika u ugostiteljstvu. Na njega utječu veličina hotela, broj sobe i zgrada, klasifikacija, količina restorana ili veličina wellness područja, ovisi o ciljnoj skupini gostiju (poslovno ili slobodno vrijeme), lokaciji (ruralna ili urbana), klimatskoj zoni, popunjenosti, kao i vrsti usluga i sadržaja koji se pružaju u sobama za goste. Nadalje, važno je i utvrditi ključna područja u kojima je potražnja za energijom intenzivnija. Stoga trenutna analiza stanja može djelovati na sveukupnu potrošnju energije u hotelu.

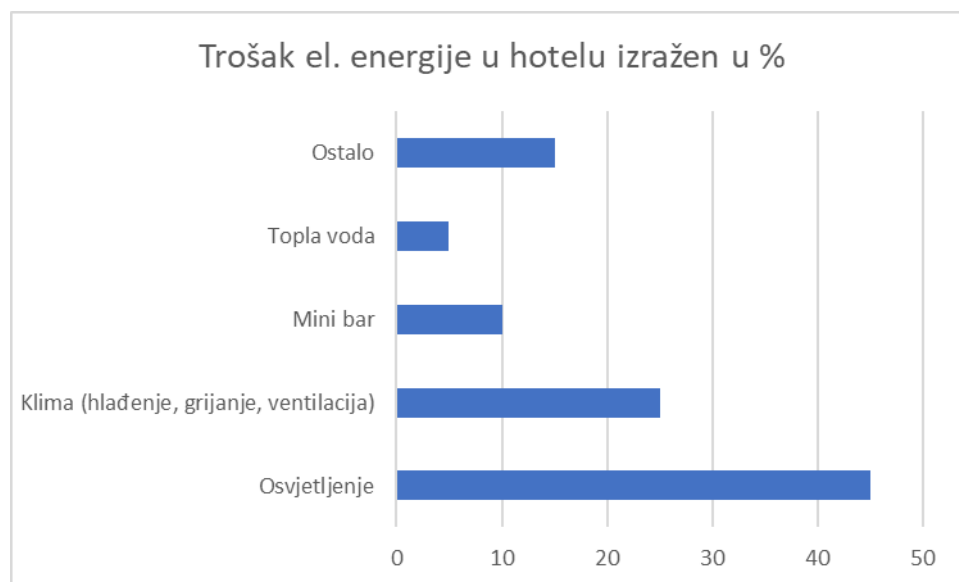
Svaki hotel može se podijeliti u tri odvojena područja, koja služe različitim namjenama:

- Prostor za hotelske sobe: spavaće sobe, kupaonice
- Javna površina: recepcija, predvorje, barovi, restorani, wellness prostor, sobe za sastanke, podovi, dizala
- Servisni prostor: kuhinja, uredi, praonica rublja, prostor za osoblje, tehnički sektor

Budući da ta tri ključna područja imaju vrlo različite i relativno visoke energetske tokove, hoteli moraju stvoriti transparentnost troškova, kao i obratiti pozornost na troškove energije hotela kako bi u skladu s tim definirali i donijeli odluke o implementaciji obnovljivih izvora energije i sustava za smanjenje troškove energije. Prostor hotelskih soba koristi se vrlo različito i ima različitu energetske zahtjevnost, jer to ovisi o strukturi prostorije. Tipično energetske intenzivno područje je uslužno područje odjela hrane i pića jer zahtijeva veliku količinu energije u smislu hlađenja, ventilacija, rada tehničke opreme (Bohdanowicz, 2001).

Osim ovih ključnih područja u kojima se analizira intenzivna potražnja za energijom, dodatna energija koja se troši također je važana u utjecaju na ukupne troškove. Dosadašnja istraživanja pokazala su da je električna energija primarni izvor potrošnje energije u ugostiteljstvu i hotelijestvu.

Grafikon 1: Trošak električne energije u hotelskom poduzeću

Izvor: Izrada autorice prema (ISPEX AG, 2009)

Kao što je prikazano na grafikonu 1 potrošnja električne energije u hotelu može se podijeliti na: 45 % električne energije potrebne za osvjetljenje, zatim 25 % za grijanje/ventilaciju/klimatizaciju, 10 % za minibar i 5 % za opskrbu toplom vodom, a 15 % otpada na ostalu potrošnju. Ovisno o navedenim čimbenicima (veličina, kategorija i sl.), području grijanja, ventilacije i klimatizacija mogu činiti od 25 % do 40 % ukupne potrošnje električne energije. Na primjer, grijanje praznih soba kako bi se osigurala dobra atmosfera, uzrokuje gromne troškove.

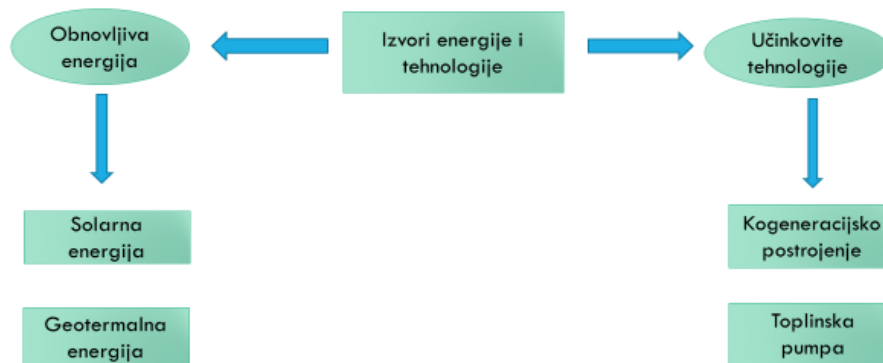
Analizirajući ne samo troškove električne energije hotela, dostupna istraživanja iz korištenih sekundarnih izvora literature su pokazala da bi trebalo uzeti u obzir i troškove opskrbe vodom. Prema dostupnim sekundarnim izvorima podatak o hotelskoj potrošnji hoteli svakodnevno koriste između 200 i 450 litara vode po gostu. To iznosi 70.000 - 160.000 litara vode po sobi godišnje. Ova brojka je značajan trošak, s obzirom na to da cijene naknade za vodu kontinuirano rastu. Stoga zeleno poslovanje više nije mogućnost niti opcija već obveza, a navedene činjenice govore u prilog tome te ujedno otvaraju prostor za promišljanje o

orijentaciji prema održivom načinu poslovanja te implementaciji obnovljivih izvora energije i postizanju energetske učinkovitosti u hotelijerstvu (Ecogreenhotel, 2020).

4.1. Obnovljivi i učinkoviti energetske izvori

Predviđa se da će cijene energije rasti u sljedećim godinama, stoga hoteli trebaju razviti vlastite energetske koncepte i ispuniti složene energetske zahtjeve vlade te stoga ulagati u obnovljive i učinkovite tehnologije. Sljedeće poglavlje opisuje dva različita izvora energije kao i tehnologije koje bi se mogle prilagoditi u hotelijerstvu. Važno je da posebice tvrtke počnu razvijati koncepte obnovljive energije, te dodatno podržavajući prilagođavanjem učinkovitih tehnologija. Stoga, slika 2 prikazuje pristup autorice u ovoj oblasti. Kako postoji razlika između obnovljivih izvora energije i učinkovitih tehnologija, ovaj dio objašnjava razliku. Nadalje, sljedeći odjeljak opisuje dva glavna obnovljiva izvora energije: solarnu energiju kao i geotermalna energija. Autorica također objašnjava dvije važne učinkovite tehnologije; kogeneracijsko postrojenje i toplinsku pumpu za vodu.

Slika 2: Podjela obnovljivih i učinkovitih tehnologija

Izvor: Izrada autorice prema Ourclimate, 2013

Obnovljiva energija može se opisati kao skup tehnologija koje prikupljaju energiju iz postojećih tokova energije, iz stalnih prirodnih procesa poput sunčeve svjetlosti, vjetra, vode, bioloških procesa i geotermalnih toplinskih tokova (Climate Change 2013). Kako su obnovljivi izvori energije postali jednako popularni; sunce, vjetar, voda, kao i biomasa i geotermalna energija sve se više koriste za proizvodnju električne energije i topline.

Optimizacijom korištenja i povlačenjem dostupnih državnih sredstava za obnovljive izvore energije, tvrtke mogu ostvariti nekoliko ekonomskih koristi. Međutim, ulaganje u tehnologije obnovljive energije obično je prilično dugoročno i isplati se tek nakon nekoliko godina. Unatoč tome, postoji mnogo razloga za usredotočenje na obnovljive izvore energije. Sljedeći odjeljci daju opći pregled današnjih tehničkih mogućnosti. Postoje mnoge prednosti povezane s obnovljivom energijom. Promatrajući naziv "obnovljiva" energija, prva prednost je zapravo njezina beskonačna upotreba, budući da je "obnovljiva". Nastaje iz prirodnih procesa poput vodene i energije vjetra te je stoga obilna. Osim toga, proizvodnja i korištenje obnovljive energije je ekološki prihvatljivije jer se stvaraju manje zagađujuće emisije. Aktivnije korištenje obnovljive energije pomaže smanjiti tešku ovisnost društva o fosilnim gorivima. To će donijeti veću sigurnost energetskog opskrbljivanja za svjetsko stanovništvo.

Kada se provode odgovorne prakse u poslovanju u sektoru gostoprimitstva, to pozitivno utječe na operacije na mnoge načine. Bavljem upravljanjem okolišem, tvrtke privlače investitore, uživaju u većoj lojalnosti gostiju i kupaca. Osim toga, motivacija zaposlenika smanjuje fluktuaciju osoblja. Nadalje, to dodatno poboljšava konkurentnost odredišta kao i financijske dobitke poslovanja hotela. Vodi osobnoj predanosti kao i identificiranju područja za poboljšanja, može proširiti upravljanje ukupnom kvalitetom i dalje poticati inovaciju proizvoda. Osim toga, što veći broj ljudi prepoznaje održive prakse poduzeća, to pozitivnije utječe na njegovu prepoznatljivost i konkurentnost na tržištu. Vanjska korist je poboljšana lojalnost gostiju, budući da tvrtka dobiva pristup novim tržištima, privlači nove zaposlenike, sprječava negativne društvene i okolišne utjecaje kao i buduće akcije vlade. Osim toga, hotelijeri i vlasnici koji prepoznaju okolišne i socio-ekonomske uvjete u kojima posluju mogu upravljati rizicima i na taj način održavati konkurentnu poziciju na tržištu (Hond, 2007).

Kako obnovljiva energija ima mnogo pozitivnih učinaka, treba uzeti u obzir i nedostatke. Sljedeći odjeljak predstavlja različite održive metode i njihove negativne strane koje također treba uzeti u obzir (Green Electricity Guide). Prijerice, instaliranjem solarnih panela može biti potrebno dosta prostora kako bi se postigla najbolja solarna iskoristivost. Nadalje, solarna energija ovisi o učincima onečišćenja koji se mogu naći u zraku, što može oštetiti količinu sunčeve svjetlosti koja doseže do panela. Zbog neujednačene sunčeve svjetlosti, također su potrebne dodatne tehnologije za pohranu, jer mora postojati stabilno napajanje

energijom. To može dovesti do dodatnog gubitka učinkovitosti i troškova infrastrukture, posebice tijekom hladnih razdoblja.

4.4.1. Solarna energija

Energija sunca zaista je popularan i ekonomičan izvor energije koji koristi snagu Sunca kako bi proizveo energiju. Smatra se jednostavnim, čistim, obnovljivim i bez značajnih troškova. Solarna energija je održiva sve dok postoji Sunce i ne proizvodi štetne nusproizvode poput CO₂ koji mogu oštetiti ekosustav.

Postoje dvije glavne razlike unutar solarnog sustava:

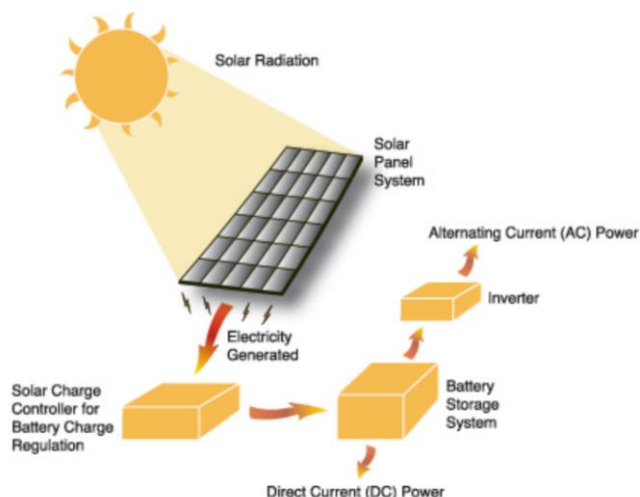
1. Solarna termalna konverzija: Ovaj način koristi sunčevu svjetlost za generiranje topline.
2. Fotovoltažna konverzija: Ovaj način koristi posebne materijale, poput solarnih panela, za pretvaranje sunčeve svjetlosti u električnu energiju. Pojam "fotovoltažni" dolazi od "foto", što znači svjetlo, i "voltažni", što znači proizvodnja električne energije.

Termalno pohranjivanje energije igra ključnu ulogu u očuvanju energije uravnotežujući ponudu i potražnju energije. Proces uključuje pohranu toplinske energije generirane sunčevom svjetlošću za kasniju upotrebu. U opisanom sustavu gdje sunčeva svjetlost zagrijava vodu u cijevima, topla para se diže prema vrhu dok se hladna para kondenzira i vraća na dno kako bi ponovila ciklus. Pohranjena energija može se zatim koristiti za pripremu tople vode i podršku grijanju. Ova tehnologija pruža prednost smanjenja potražnje energije zbog niže temperaturne razlike u sustavu.

Sveukupno, solarna energija, sa svojim različitim primjenama i tehnologijama poput termalnog pohranjivanja energije, predstavlja održivo i ekološki prihvatljivo rješenje za zadovoljavanje energetske potrebe (Dincer & Rosen, 2002).

Slika 3 u nastavku prikazuje proizvodnju energije korištenjem fotonaponskih ćelija koje su postavljene na direktnom sunčevom svjetlu. Kada sunčeva svjetlost pogodi fotonaponsku ćeliju, događa se kemijska reakcija i energija se pretvara u izravnu ili izmjeničnu struju, koja se može pohraniti u baterije.

Slika 3: Solarna radijacija (Technology Breakthrough 2013)

Izvor: Solar Radiation (Technology Breakthrough, 2013)

Budući da je energetska tranzicija vrlo ovisna o političkim uvjetima, ti uvjeti su u današnje vrijeme usmjereni na samodostatnost fotonaponskih sustava koji su u prvom planu smjernica održivog razvoja. Stoga se mogu koristiti baterije za pohranu prekomjerne proizvedene energije, što je posebno važno za razdoblja kada se ne proizvodi energija.

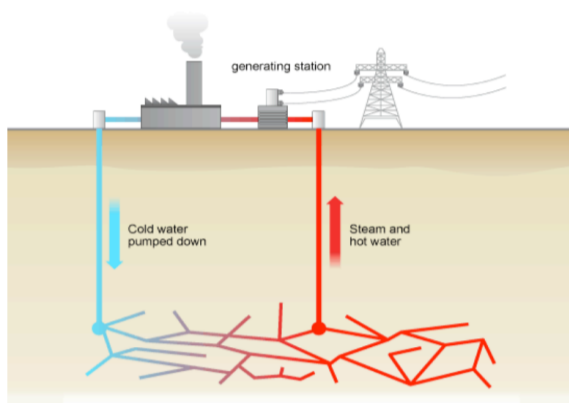
Jedna negativna točka korištenja fotovoltalnog modela je nestabilna proizvodnja energije. Budući da Sunce nije "dostupno" 24 sata, a također ni cijele godine, učinkovitost solarnih sustava nije stalna. Dodatno, visoki proizvodni troškovi silicija dovode do uvoza materijala iz drugih zemalja (posebice iz Kine) gdje se solarni paneli proizvode jeftinije (Solar Energy International).

4.4.2. Geotermalna energija

Ova energija se dobiva iskorištavanjem termalnih voda i termalne energije u unutrašnjosti Zemlje, budući da temperatura površine mjeri oko 10°C i povećava se prema unutrašnjosti Zemlje za otprilike 3°C na svakih 100 m dubine (vidjeti sliku 4). Stoga su potrebna postrojenja kako bi se prenosila toplina radi proizvodnje električne energije. Tijekom ovog procesa voda se zagrijava dok ne pređe u paru, a uz pomoć električnih generatora proizvodi se električna energija.

Prema Testeru (2007, 58.), globalna potražnja za električnom energijom opskrbljuje se s 0,3 % geotermalne energije, a ovaj sektor raste za otprilike 3 % svake godine zbog novih konstrukcija i visoko razvijenih tehnologija. Nadalje, geotermalna energija može se koristiti za grijanje, hlađenje ili pohranu i naknadno korištenje. Također je važno da lokacija bude provjerena od strane stručnjaka radi postojanja termalnih voda. Ova gradnja i operacija zahtijevaju široko znanje o zakonima o eksploataciji i vodi.

Slika 4: Crpljenje geotermalne energije iz Zemljine unutrašnjosti

Slika: Crpljenje geotermalne energije, (BBC 2013)

4.4.3. Kombinirana proizvodnja toplinske i električne energije

Kada se proizvodnja korisne topline i energije integrira u jedan jedinstveni, visoko učinkoviti proces, naziva se kombiniranim postrojenjem za proizvodnju toplinske i električne energije. Ono ne samo da hvata korisnu toplinu, već pretvara prirodni plin u električnu i toplinsku energiju. Dok se do dvije trećine ukupno potrošene energije gubi u današnjim termoelektranama na ugljen i plin, proces kombinirane proizvodnje je najučinkovitiji. Ukupna učinkovitost kombiniranih proizvodnih postrojenja može doseći više od 80 % na mjestu uporabe, što je visoka razlika u usporedbi s drugim postrojenjima. Nadalje, kombinirana proizvodnja je neutralan prema gorivu, što znači da se mogu koristiti fosilna goriva kao i bioplin. Općenito, ova tehnologija omogućuje stvaranje učinkovitijeg i efikasnijeg korištenja primarnih energetske resursa.

Postrojenje bi trebalo biti prilagođeno potrošnji energije zgrade. Nadalje, kratkoročna proizvodnja viška energije može se čuvati u spremniku za pohranu topline ili postrojenje može prenijeti energiju u javnu mrežu. Budući da se isplativost povećava s vijekom trajanja,

može se smatrati vrlo atraktivnim energetske modelom za ugostiteljsko-hotelijersku industriju zbog ogromne potrošnje električne energije i tople vode (Tester i suradnici, 2006).

4.4.4. Toplinska pumpa

Pružajući grijanje i hlađenje u mnogim primjenama, toplinske pumpe nude najenergetski učinkovitiju metodu, budući da mogu koristiti obnovljive izvore topline u našoj atmosferi. (Heatpumpcentre, 2013) Sustav toplinske pumpe sastoji se od tri dijela: sustav izvora topline, stvarna toplinska pumpa te sustav distribucije i pohrane topline, koji distribuira ili pohranjuje toplinsku energiju u prostoriji. Tehnički proces toplinske pumpe isti je kao proces poznate metode u principu hladnjaka. Dok hladnjak uklanja toplinu iznutra i oslobađa je prema van, toplinska pumpa izvlači toplinu izvana i oslobađa je kao toplinsku energiju u kuću (Schmid 2004).

4.2. Energetski certifikati i standardi

S rastućom stopom od 5 % u svijetu, ekoturizam je najbrže rastuće tržište u turističkoj industriji prema neprofitnoj organizaciji International Ecotourism Society, više od dvije trećine putnika iz SAD-a i Australije te 90 % britanskih putnika smatra da zaštita ekosustava važna kao i podrška lokalnih zajednica.

Ray Hobbs, član Odbora savjetnika EcoRooms & EcoSuites i ovlaštenu revizor za Green Globe International rekao je: "Potražnja javnosti za ovakvim objektima svakako raste".

Prema istraživanjima ljudi žele trošiti novac u hotelima koji dijele s njima ista osobna uvjerenja i vrijednosti. Hoteli koji su ostvarili certifikaciju time su se postavili kao predvodnici u zelenim praksama, očuvanju energije i okoliša, a ujedno su okrenuli svoje poslovanje prema održivoj budućnosti.

Budući da postoji niz korisnika energije u ugostiteljstvu i mnogo polazišta za održivo korištenje energije, mnogi certifikati (prema Verträglich Reisen 2013 oko 50 certifikata unutar Europe) razvijeni su i predstavljaju širok raspon mogućih ušteda. U području korištenja električne energije i vode, gospodarenja otpadom, hrane i pića te održivog gospodarenja izrađeni su različiti upitnici kako bi se smanjili visoki troškovi.

Kako bi se gostu prenijela ekološki i klimatski prihvatljiva ponuda, uvedeni su certifikati o okolišu i održivosti. Mnogi od ovih certifikata posebno su prilagođeni ugostiteljstvu i

detaljno procjenjuju prvenstveno utjecaj na okoliš. Cilj ovih certifikata je pomoći hotelima da se usredotoče na svoj način rada i implementaciju planova te aktivnosti iz strategije održivog razvoja. Da bi dobili eko certifikat, hoteli moraju poduzeti prvi korak i odgovoriti na pitanja vezana uz energiju za svaki hotelski odjel. Tek kada ispune zahtjeve u vezi s održivosti bit će "nagrađeni" željenim certifikatom. Certifikati se dodjeljuju za određeno razdoblje, tako da se održivo poslovanje iznova kontrolira i dokazuje.

Iako postoji niz različitih certifikata i organizacija, hoteli moraju biti sigurni koji certifikat odgovara njihovoj ciljnoj skupini gostiju ili njihovom tržišnom segmentu. Isto tako treba istaknuti da ne postoji ni jedan globalni certifikat održivog razvoja koji je trenutno priznat u cijelom svijetu (Bernard & Voss, 2012).

Eko certifikati u hotelijerstvu osiguravaju da hoteli i drugi oblici smještaja posluju na ekološki odgovoran način. Ocjenjuju različite aspekte poslovanja, uključujući upravljanje energijom, vodom, otpadom, kao i korištenje ekološki prihvatljivih proizvoda.

Sljedeća potpoglavlja opisuju različite certifikate poznate u svijetu i Hrvatskoj koji imaju različite zahtjeve i kriterije te koji su važni čimbenici pri odlučivanju koji je prikladan za pojedino hotelsko poduzeće.

4.2.1. Green Globe 21

Trenutno najpriznatija inicijativa u turističkoj i hotelijerskoj industriji naziva se Green Globe 21 certifikat⁷. Kao rezultat Zemaljskog samita u Riju 1992. kojeg su 1992. godine osnovali Svjetsko vijeće za turizam i putovanja (WTTC) i Međunarodno Udruženje hotela i restorana.

Cilj međunarodno poznatog programa benchmarkinga i certificiranja je ušteda energije i vodnih resursa, smanjujući operativne troškove, nadalje pozitivno doprinoseći lokalnoj zajednici, kao i ispunjavanje velikih očekivanja zelenih putnika. Osim toga, posvećen je poboljšanju ekološke učinkovitosti svih putovanja i turističkih poduzeća, bez obzira na veličinu, područje, lokaciju ili razinu ekološki prihvatljivog djelovanja. Green Globe 21 se temelji na Agenda 21, načelima održivog razvoja koje su odobrile 182 vlade na spomenutom samitu Ujedinjenih naroda o Zemlji u Rio de Janeiru 1992. godine.

⁷ <https://www.greenglobe.com/criteria-indicators> (5.6.2024.)

Green Globe 21 je svjetski program benchmarkinga i certificiranja, koji omogućuje ekološki prihvatljiva putovanja za potrošače, poduzeća i zajednice. Certifikacija program dostavlja izvješće poduzeću o tome gdje je njegova ekološka i socijalna učinkovitost pozicionirana usporedno s okolišnim i socijalnim referentnim vrijednostima. Ti se rezultati uspoređuju s relevantnim polaznim vrijednostima i razinama najbolje prakse, koje su razvijene za svaku zemlju/vrstu objekta i temelji se na podacima koji se objavljuju u svijetu širokih industrijskih istraživanja i revizije. Osim toga, te su referentne vrijednosti pokazatelja na temelju regionalnih i nacionalnih podataka o potrošnji resursa i praksi zaštite okoliša.

Svake se godine daju preporuke kako bi se dokazalo je li operacija poboljšala ili zadržala svoju uspješnost u vezi s prethodnom evaluacijom referentnih vrijednosti.

Green Globe certifikat⁸ trenutno se prepoznaje na međukontinentalnoj razini u 83 zemlje. Sastoji se od 44 obvezna kriterija i preko 380 indikatora usklađenosti. Indikatori se donekle razlikuju ovisno o geografskom području i uključuju lokalne čimbenike kako bi se osigurala usklađenost s lokalno razvijenim standardima uz održavanje osnovnih kriterija. Hoteli moraju zadovoljiti zahtjeve ne samo u vezi s okolišnim pitanjima kroz očuvanje resursa, smanjenje zagađenja, očuvanje biološke raznolikosti, ekosustava i krajolika, već također moraju uvesti održivo upravljanje koje uključuje implementaciju sustava upravljanja održivošću, osiguranje pravne usklađenosti, učinkoviti razvoj/trening zaposlenika i upravljanje, zadovoljstvom gostiju, točnosti promotivnih materijala te podržavanje lokalnih poduzetnika, kao i poštivanje lokalnih zajednica, promoviranje lokalne kulture i kulturne baštine. Green Globe certifikat dodjeljuje se na jednu kalendarsku godinu i može se obnoviti na temelju ocjene na licu mjesta od strane imenovanog kvalificiranog neovisnog revizora. Procedura je prilično skupa.

4.2.2. EarthCheck

Globalni je certifikacijski program za održivost koji se koristi u turističkoj industriji, uključujući hotele, odmarališta, turističke destinacije, avio kompanije i druge turističke organizacije. Program je razvijen od strane EarthCheck⁹ instituta, organizacije koja se bavi istraživanjem i razvojem održivih praksi u turizmu.

Ključne Komponente EarthCheck Certifikacije:

⁸ <https://www.greenglobe.com/criteria-indicators> (5.6.2024.)

⁹ <https://earthcheck.org/what-we-do/certification/> (5.6.2024.)

- Procjena i praćenje rganizacije koje se žele certificirati kroz EarthCheck moraju proći kroz detaljnu procjenu svojih ekoloških i društvenih performansi.
- Praćenje uključuje prikupljanje i analiziranje podataka o potrošnji energije, vode, otpadu, emisiji stakleničkih plinova, korištenju kemikalija, i mnogim drugim aspektima.
- Benchmarking koji EarthCheck koristi kako bi usporedio performanse organizacije s globalnim standardima i najboljim praksama u industriji. Benchmarking omogućava organizacijama da identificiraju područja u kojima mogu poboljšati svoje operacije.
- Certifikacijski proces koji uključuje neovisnu reviziju i verifikaciju podataka koje pruža organizacija.

EarthCheck nudi različite razine certifikacije, od srebra do platine, ovisno o razini postignuća organizacije. Također naglašava važnost kontinuiranog poboljšanja i potiče organizacije da postavljaju ciljeve za poboljšanje svojih ekoloških i društvenih performansi svake godine.

4.2.3. LEED (Leadership in Energy and Environmental Design)

Međunarodni certifikat za zelenu gradnju, koji također uključuje hotele. Procjenjuje zgrade prema kriterijima održivosti i energetske učinkovitosti. Vodeći je međunarodni sustav za ocjenu održivih zgrada razvijen od strane U.S. Green Building Council (USGBC) LEED¹⁰. certifikacija prepoznaje najbolje strategije i prakse u izgradnji i upravljanju zgradama koje su ekološki odgovorne, učinkovite i zdrave za život i rad.

Ključne Komponente LEED Certifikacije su u različitim sustavima ocjenjivanja, prilagođene različitim tipovima projekata, uključujući nove građevine, postojeće zgrade, komercijalne interijere, škole, bolnice i stanovanje.

Kategorije ocjenjivanja:

- Održiva lokacija (Sustainable Sites) tj. odabir lokacije i njezino uređenje kako bi se smanjio negativni utjecaj na okoliš.
- Učinkovitost vode (Water Efficiency) te optimizacija korištenja vode unutar i izvan zgrade.

¹⁰ <https://www.usgbc.org/leed> (5.6.2024.)

- Energija i atmosfera (Energy and Atmosphere) što obuhvaća poboljšanje energetske učinkovitosti, uporaba obnovljivih izvora energije, i smanjenje emisije stakleničkih plinova.
- Materijali i resursi (Materials and Resources) odnosno korištenje održivih materijala, reciklaža i smanjenje otpada.
- Kvaliteta unutarnjeg okoliša (Indoor Environmental Quality) i poboljšanje kvalitete zraka, prirodnog svjetla i akustike unutar zgrade.
- Inovacija i dizajn (Innovation in Design) te repoznavanje inovativnih strategija koje nadilaze osnovne LEED zahtjeve.
- Regionalni prioritet (Regional Priority) što obuhvaća rješavanje specifičnih ekoloških problema u određenoj regiji.

4.2.4. Green Key

Ovaj eko certifikat je dobrovoljna eko-oznaka dodijeljena za oko 3200 hotela i drugih turističkih mjesta u 65 zemalja širom svijeta. Program promiče održivi turizam i ima za cilj doprinijeti sprječavanju klimatskih promjena nagrađivanjem hotela s pozitivnim okolišnim inicijativama. Cilj mu je podizanje ekološke svijesti osoblja hotela i gostiju, uvođenje održivih metoda poslovanja i tehnologije, smanjenje upotrebe resursa i energije. Program je pokrenut 1994. godine od strane nevladine organizacije u Danskoj. Trenutno djeluje u 40 zemalja i nastavlja rasti u broju i širiti se diljem svijeta. Hoteli mogu dobiti Green Key¹¹ oznaku kada se pridržavaju nacionalnih ili međunarodnih Green Key kriterija. 130 kriterija u 13 kategorija uzima u obzir upravljanje okolišem (voda, otpad, energija, upotreba kemikalija), tehničke zahtjeve i inicijative za uključenost i svijest gostiju, osoblja i dobavljača, korporativne društvene odgovornosti, zelene aktivnosti itd. Nacionalni kriteriji uključuju lokalno zakonodavstvo, infrastrukturu i kulturu. Green Key oznaka može biti dodijeljena na jednu godinu.

4.2.5. Travelife

Ovaj sustav certificiranja pokrenuli su 2007. godine Britanska udruga za turizam (ABTA) i Nizozemska udruga turističkih ureda (Algemene Nederlandse Vereniging van

¹¹ <https://www.greenkey.global/criteria> (5.6.2024.)

Reisondernemingen) (ANVR) uz podršku Metropolitan University (UK), Sveučilišta Lund (Švedska) i Europskog centra za ekološki i poljoprivredni turizam (ECEAT) – nizozemske neprofitne organizacije koja promiče održivi razvoj u turizmu. Travelife¹² metodologija je proizvod LIFE projekta podržanog od strane Europske unije. Srž tog pristupa temelji se na konceptu održivog razvoja koji su predložili Program Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP) i Inicijativa turističkih operatera (TOI). Promiče održivost u turizmu. Sustav održivosti hotela temelji se na 163 upravljačka, okolišna i socijalna kriterija u Zlatoj nagradi (valjani od siječnja 2016.) i 302 kriterija u Zlatoj nagradi izvrsnosti.

Kriteriji su formulirani za upravljanje su u skladu s ISO 14001, dok su oni koji se odnose na poslovne aktivnosti u skladu s ISO 26000. Također, OECD smjernice koje se odnose na društvenu odgovornost, uključujući ljudska prava, radne uvjete, zaštitu okoliša, biološku raznolikost i poštene poslovne prakse, moraju se uzeti u obzir pri formuliranju kriterija za Travelife certifikaciju. Certifikacijski program uključuje tri koraka. U prvom koraku, kako bi stekao Travelife status, hotel mora preuzeti obvezu i uspostaviti izjavu o misiji održivosti, imenovati koordinatora/menadžera za održivost, definirati specifikacije posla i profile uloga. Koordinator dobiva osobni Travelife certifikat i on/ona uvodi dobre prakse održivosti. Kada osnovni pregled situacije u hotelu pokaže da hotel posluje u skladu s pravilima održivog razvoja, može se podići na status Travelife Partnera. Takav hotel ima pravo koristiti logo Travelife Partnera i može poduzeti potrebne korake prema Travelife certifikatu. U trećem koraku provodi se online sustav procjene. Nakon toga slijede revizije koje provode treće strane - neovisni revizor dolazi na lice mjesta i procjenjuje razinu usklađenosti s međunarodnim kriterijima Travelifea. Kada su rezultati evaluacije pozitivni, hotel dobiva Travelife certifikat.

4.2.6. Green Seal

Certifikacija je posvećena poslovanjima i uslugama koje ispunjavaju Green Seal¹³ standarde. Postoje različiti setovi kriterija koji se moraju ispuniti kako bi se postigli različiti nivoi održivosti (brončani, srebrni, zlatni). Proces uključuje godišnje praćenje usklađenosti i obvezu za kontinuirano poboljšanje.

¹² <https://staybetterplaces.com/certification/> (5.6.2024.)

¹³ <https://greenseal.org/green-seal-standards/our-standards/> (5.6.2024.)

Certifikacija je namijenjena hotelima i smještajnim objektima. Standard je stvoren 1989. godine i fokusira se na minimizaciju otpada, upravljanje slatkovodnim resursima, očuvanje i upravljanje energijom, upravljanje otpadnim vodama, prevenciju zagađenja i ekološki osjetljivu nabavu. Certifikacija je usmjerena na podizanje ekološke svijesti vlasnika objekata, njihovih zaposlenika i gostiju.

4.2.7. Green Tourism

Neprofitna organizacija osnovana 1997. godine, njihova misija je poticati i omogućiti donosiocima odluka o održivim praksama koje smanjuju njihov utjecaj na planet. Certifikat pokriva sve aspekte održivosti, od energetske i vodne učinkovitosti, upravljanja otpadom i bioraznolikosti do društvenih i etičkih izbora.

Pored certifikacija od međunarodnog značaja, postoje i certifikati lokalnog ili regionalnog dometa među kojima se mogu spomenuti: Europski standard za eko-turizam (EETLS), Certifikacija za održivi turizam (CST) za hotele – Kostarika, Čileanski sustav za održivi turizam (Sistema de Distinción en Turismo Sostenible) – Čile, Eko-certifikacija Malta, Fair Trade Tourism – Južna Afrika, Program certifikacije za ekoturizam Irske, Hoteles + Verdes (AHT) – Argentina, Green Star Hotel certifikat – Egipat ili Japanski međunarodni standard za ekološki održivi smještaj (ESAIS).

Ovisno o vrsti smještajnih objekata, menadžeri/vlasnici biraju različite certifikacijske programe. Dok su neki od njih popularni u cijelom sektoru ugostiteljstva i hotelijerstva, određeni su namijenjeni samo velikim hotelskim lancima zbog troškova certifikacije i očekivanog utjecaja.

4.2.8. Clean Tourism Certifikat

Ovaj certifikat je lokalna inicijativa koju je razvila Poljska zaklada za okolišno partnerstvo. Program ima za cilj usklađivanje aktivnosti poljskih vlasnika hotela/menadžera s europskim i globalnim standardima zaštite okoliša. Kriteriji korišteni u evaluacijskom procesu uključuju smanjenje štetnog utjecaja na okoliš smanjenjem i praćenjem razine emisije CO₂, provedbu organizacijskih i tehničkih poboljšanja u upravljanju organizacijom i ljudima, upravljanje resursima i odnose sa dionicima. Sudionici certifikacijskog procesa dobivaju kontinuiranu podršku. Također mogu sudjelovati u nacionalnoj inicijativi usmjerenoj na

razmjenu iskustava i promociju. Certifikat dodjeljuje Certifikacijska komisija Poljske zaklade za okolišno partnerstvo koja djeluje pod nadzorom Odbora za čisti turizam.

Klasifikacija eko-certifikata

Tablica 1: podjela eko-certifikata prema vrsti smještajnog objekta

CERTIFIKATI U VELIKIM HOTELSKI LANCI	CERTIFIKATI U HOTELIMA NOĆENJE S DORUČKOM	CERTIFIKATI U HOSTELIMA I MALIM HOTELIMA
Audoban International	Audoban International	Bio hotels
Bio Hotels	Bio Hotels	Clean Tourism
Earth Check	Clean Tourism	EcoHotels Certified
Ecolabel	Earth Check	Ecolabel
Green Globe	EcoHotels Certified	Ecolabel Luxemburg
Green Key	Ecolabel	Green Key
Green Key Global	Ecolabel Luxemburg	Green Key Global
Green Seal	Green Globe	Travelife
Green Tourism	Green Key	Green Tourism
Green Tourism Business Scheme	Green Key Global	Green Tourism Business Scheme
Travelife	Green Seal	Nordic Ecolabel or "Swan"
TripAdvisor	Green Tourism	TripAdvisor GreenLeaders
GreenLeaders	Green Tourism Business Scheme	
	Nordic Ecolabel or "Swan"	
	Travelife	
	TripAdvisor GreenLeaders	

Izvor: Mariusz Cembruch-Nowakowski, Pedagogical University of Cracow, Poland

Tablica 1 prikazuje klasifikaciju eko-certifikata na temelju vrste hotelske djelatnosti: veliki hotelski lanci, hotelski objekti za noćenje s doručkom i neovisni objekti ili hosteli. Kako se može primijetiti, različiti sektori ugostiteljstva primjenjuju i poštuju kriterije različitih akreditacijskih shema. Takva diferencijacija je opravdana s obzirom na složenost postupaka certifikacije i uključene troškove (akreditacijska naknada, dodatna godišnja naknada temeljena na prometu eko-označenog hotela). Odabrani certifikacijski programi za hotelsku industriju podijeljeni su u tri kriterija za smještajne objekte. Cilj ovog postupka bio je pokazati sveobuhvatnost pristupa eko-certifikaciji i eko-označavanju poslovanja smještaja, stoga je uključen sektor hostela i malih smještajnih objekata, koji su važan doprinos potpunosti smještajnih kapaciteta, a time i ekološkom otisku koji stvara hotelijerstvo.

4.2.9. Eko certifikati u Hrvatskoj

Hoteli koji nose eko oznaku s logotipom „srce sa listom“ prepoznati su kao objekti koji na području Hrvatske vode najveću brigu o okolišu.

Hrvatska eko oznaka za smještaj u turizmu za male i obiteljske hotele prati strukturu Europske eko-oznake EU Eco label. Certifikat "eco hotel" potvrđuje da se u objektu racionalno koriste energenti i sredstva za rad, te da se njihova provjera vrši po točno utvrđenim procedurama. Sama izgrađenost objekta mora imati sve potrebne kontrolne točke i sredstva za sprječavanje gubitka energije. Također, certifikat se odnosi na sortiranje, razvrstavanje i selektivno prikupljanje otpada koji se stvaraju kao nusproizvodi unutar procesa u hotelu. U Hrvatskoj se dodjeljuje i certifikat pod nazivom Sustainable hotel prvi put proveden 2013. g. od strane Udruga poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske¹⁴ (UPUHH) te te dodatni certifikati za područje Istre i Dalmacije opisani u nastavku.

1. Eco Domus

Jedan od najznačajnijih certifikata u Hrvatskoj, dodjeljuje se smještajnim objektima u Istarskoj županiji koji ispunjavaju određene ekološke standarde i prakticiraju održivi turizam. Cilj certifikata je promovirati ekološki prihvatljivo poslovanje, smanjenje negativnog utjecaja na okoliš te poticanje korištenja lokalnih i prirodnih resursa. Ključne komponente Eco Domus Certifikata su održivo upravljanje, energetska učinkovitost, upravljanje vodom, upravljanje otpadom, korištenje lokalnih i ekoloških proizvoda te ekološka svijest i edukacija.

Program certificiranja provodi Upravni odjel za turizam Istarske županije s ciljem povećanja društvene i ekološke osviještenosti u turizmu. (2017. godine oznaka smještaja ECOmode za Istru transformirana je u novu oznaku EcoDomus u vlasništvu Istarske županije.)

Stvoren je za male turističke smještajne objekte s najviše 30 kreveta. Objekti s oznakom EcoDomus ispunili su najmanje 50 osnovnih kriterija unutar 12 kategorija (maksimalno 75). Objekti EcoDomus Premium moraju ispuniti sve osnovne kriterije i najmanje 20 bodova od 53 iz dodatnih kriterija.

2. Dalmatia Green

Dalmatia Green je inicijativa neprofitne Udruge za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce, s misijom promicanja autentične ekološki prihvatljive turističke ponude u Dalmaciji. To je

¹⁴ <https://www.omh.hr/hr/udruga/eko-hoteli-omh-74/74> (5.6.2024)

regionalni certifikacijski program za male turističke smještajne objekte, priznat od strane Ministarstva turizma Republike Hrvatske. Ima samo 22 člana.

Program je u ranoj fazi jer je započeo tek 2017. godine. Posebnost ovog programa je suradnja s privatnim sektorom, a kako bi se povećala vidljivost članova, povezani su s Ecobnb-om, web platformom koja omogućuje putnicima da pronađu i rezerviraju svaki oblik zelenog smještaja. Programi Dalmatia Green nude sudionicima da ih podučavaju i vode kroz svih 10 "Eko koraka" do održivog smještaja, ali sami biraju tempo. Certifikat Dalmatia Green za 5 "eko koraka" je početak; sa 7 ili 8 "eko koraka" dobit će certifikat Dalmatia Green PLUS, a ispunjavanjem 9 ili 10 "eko koraka" postat će Dalmatia Green PRO-fessional.

4.3. Sustav upravljanja okolišem

Postoji mnogo razloga zašto bi tvrtke trebale implementirati sustav upravljanja okolišem. Kroz aktivno uključivanje zaposlenika, identifikaciju s povećanim ekološkim ciljevima tvrtki i cijelom tvrtkom, osoblje je dodatno motivirano. Vidljiva implementacija ekološke odgovornosti također vodi do poboljšanja imidža u javnosti, jer gosti obično pozitivno reagiraju na ekološki prihvatljivo ponašanje. Ovo ne samo da smanjuje ekološke rizike, već i povećava pravnu sigurnost i tako predstavlja poboljšanje položaja u pitanjima odgovornosti, osiguranja i kredita. Dakle, sustav upravljanja okolišem može također pozitivno utjecati na rangiranje banaka (Umweltbroschüre 2013). Za izgradnju učinkovitog sustava upravljanja energijom potrebno je uzeti u obzir dvije važne točke.

- Formuliranje ekološke politike

Uvođenje sustava upravljanja energijom počinje s usidrenjem ekološke politike tvrtke u kojoj se dokumentira ekološka odgovornost tvrtke. To uključuje formuliranje ekoloških vodiča i načela djelovanja, kao i obvezu pridržavanja svih relevantnih ekoloških zakona.

- Postavljanje ekološkog programa

Počinje analizom trenutne ekološke situacije tvrtke i uzimanjem u obzir svih relevantnih ekoloških aspekata, koji dovode do konkretnih poboljšanja i dio su ekološkog programa. Ovaj program sadrži ciljeve i konkretne (organizacijske i tehničke) mjere, kao i odgovarajuće rokove. Neki primjeri mjera su:

1. Godišnje prikupljanje podataka o energiji, vodi, kemikalijama i otpadu
2. Kupnja proizvoda s eko oznakama (boje, tinte, deterdženti, itd.)
3. Kupnja poljoprivrednih i lokalnih proizvoda

4. Organizacija i odgovornost

Sustav upravljanja okolišem također osigurava evidentiranje organizacijske strukture, glavnih odgovornosti te postupaka tvrtke. To uključuje odabir službenika za upravljanje okolišem, izgradnju upravljanja hitnim situacijama i opasnim tvarima, koji stvara planove obuke i dokumentaciju implementacije. Poseban naglasak treba staviti na podizanje svijesti kroz obuku zaposlenika. Uspjeh ili neuspjeh u implementaciji sustava upravljanja okolišem ne ovisi samo o upravi tvrtke, već je relevantan i za motivaciju radne snage. U velikim tvrtkama smanjenje potrošnje energije i vode do 30 % kroz dobru i ponovljenu obuku zaposlenika je sasvim moguće (Umweltbroschüre, 2013).

Nadalje, potrošnja energije u hotelima ne ovisi samo o ponašanju zaposlenika, već je i ponašanje gostiju važan dio. Stoga je značajno uključiti goste u procese i taktike uštede energije. Danas su sustavi kontrole energije pomoću hotelskog ključa i programi ponovne upotrebe ručnika uobičajeni u hotelijerstvu. Osim toga, mehanizam, koji isključuje ventilaciju čim se otvori prozor i isključuje svjetala kad digitalna kartica/ključ nije u svom kućištu, također bi trebao biti prilagođen jer može značajno utjecati na ukupnu potrošnju energije (Umweltbroschüre, 2013).

4.4. Upravljanje otpadom i recikliranje po konceptu zero waste

Prema White, Franke i Hindle (2001), otpad se mora upravljati na način koji minimizira rizike za ljude. Nadalje, mora biti održiv, što znači da treba biti:

- Ekonomski prihvatljiv
- Društveno prihvatljiv
- Ekološki učinkovit

Upravljanje otpadom može se definirati kao praksa prikupljanja i zbrinjavanja otpada nastalog ljudskim aktivnostima. Nadalje, od vitalne je važnosti za zdravo funkcioniranje okoliša. Ekološki prihvatljiv način iskorištavanja otpada je recikliranje ili ponovna uporaba materijala koji su već jednom korišteni.

Što se tiče upravljanja otpadom, treba uzeti u obzir sljedeće praktične korake kako bi se smanjila količina otpada u tvrtki:

- Prije svega, važno je identificirati različite odjele koji su odgovorni za koliko otpada i koju vrstu otpada proizvode
- Potrebno je analizirati kako se trenutno postupa s otpadom

- Potrebne su kalkulacije kako bi se identificirala količina otpada i mjere za smanjenje, ponovnu uporabu ili reciklažu svakog materijala
- Plan upravljanja otpadom trebao bi pomoći u smanjenju otpada u određenom vremenskom razdoblju
- Osigurati da vlastiti sustavi otpadnih voda, poput ponovne uporabe vode za vrtlarstvo, primjerice, udovoljavaju vladinim i regionalnim standardima kvalitete
- Stalno pratiti rezultate i poduzimati mjere ako je potrebno

Upravljanje otpadom i recikliranje u hotelima po konceptu zero waste (nula otpada) zahtijeva integrirani pristup koji uključuje sve aspekte poslovanja hotela, od soba do restorana, kuhinja, konferencijskih sala i vanjskih prostora. Cilj je smanjiti količinu otpada koji završava na odlagalištima ili u spalionici te maksimizirati ponovnu upotrebu i recikliranje materijala. Opis kako se to može postići (White, Franke, Hindle & Doig, 1995):

1. Refuse (Odbij) metoda smanjenja otpada podrazumijeva manjenje upotrebe jednokratnih proizvoda, odnosno uklanjanje plastičnih boca, slamki, pribora za jelo i drugih jednokratnih proizvoda iz svih hotelskih prostora. Korištenje višekratnih ili biorazgradivih alternativa (npr. metalne slamke, staklene boce, drveni pribor za jelo). Potrebno je izbjegavanje nepotrebnih promotivnih materijala i letaka, odbijanje prekomjernog pakiranja dobavljačima kako bi se smanjila količina ambalaže koju koriste. Preferiranje lokalnih i održivih dobavljača koji podržavaju minimalno pakiranje.

2. Reduce (Smanji) podrazumijeva smanjenje količine otpada pametnim i planiranim korištenjem, a naročito hrane u hotelskim kuhinjama što se postiže dnevnim i tjednim planiranjem nabave i utrošaka za različite vrste sezonskih namirnica od lokalnih dobavljača. Također je neophodna implementacija sustava za praćenje i analiziranje otpada kako bi se identificirali izvori najvećeg otpada i razvile strategije za njihovo smanjenje. Potrebna je optimizacija inventara i nabave kako bi se izbjeglo prekomjerno naručivanje i stvaranje otpada radi kvarenja, rasipa, loma i nesavjesnog skladištenja.

Smanjenje potrošnje električne energije i postizanje energetske učinkovitosti u ovom slučaju potiče se korištenjem energetski učinkovitih uređaja te pravilnim rukovanjem istima čime se ujedno smanjuje i potreba za zamjenom uređaja.

Također je neminovno promicanje politike štednje energije među gostima te poticanje na višednevno korištenje ručnika i posteljine.

3. Reuse (ponovi upotrebu) je metoda ponovne upotrebe materijala, a obuhvaća doniranje neiskorištene hrane lokalnim dobrotvornim organizacijama. Ponovnu upotrebu dekoracija, namještaja i drugih predmeta kroz redizajn ili restauraciju. Kod implementacija programa ponovne upotrebe bitno je poticanje gostiju na sudjelovanje u programima ponovne upotrebe, kao što je upotreba višekratnih bočica za vodu uz postavljanje stanica za punjenje vode na više punktova u hotelu. Uspostavljanje kutaka za razmjenu knjiga i časopisa.

4. Recycle (Recikliraj)

Recikliranje otpada obuhvaća postavljanje jasno označenih kanti za recikliranje u svim javnim i privatnim prostorima hotela (sobe, hodnici, restorani, konferencijske dvorane) Zatim osiguravanje redovitog prikupljanja i odvoza reciklabilnog otpada, obuku osoblja o pravilnom razdvajanju otpada i recikliranju. Prema tome neophodna je suradnja s lokalnim reciklažnim centrima kako bi se osigurala pravilna obrada reciklabilnih materijala, a može se organizirati zajednička inicijativa za recikliranje s lokalnom zajednicom.

5. Rot (Kompostiraj) podrazumijeva uspostavljanje sustava za kompostiranje u kuhinji i restoranima za ostatke hrane, kave, čaja i biorazgradivog otpada. Upotreba dobivenog komposta može se usmjeriti na održavanje hotelskih vrtova, travnjaka i zelenih površina.

6. Obrazovanje gostiju i osoblja

Kako bi hoteli što uspješnije provodili eko prakse neophodno je poticati osoblje i goste na odgovorno ponašanje pri stvaranju i razvrstavanju otpada kroz informativne poruke putem pametnih telefona i preko digitalnih video zidova u zajedničkim prostorima hotela.

Prema navedenom možemo zaključiti da eko hoteli kroz svoje prakse za sustavno upravljanje otpadom trebaju uključivati sve odjele hotela i redovito pratiti izvještavanje o postignutim rezultatima o smanjenju otpada te provoditi:

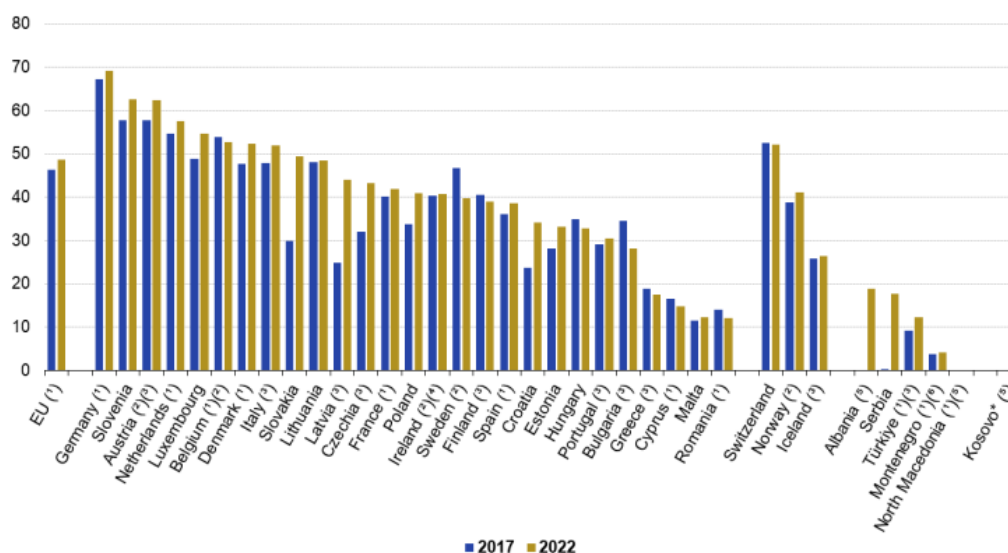
- Organiziranje radionica i seminara za osoblje o najboljim praksama za smanjenje otpada.
- Informiranje gostiju o hotelovim zero waste inicijativama putem digitalnih platformi, znakova i osobnih interakcija.
- Ulaganje u tehnologije koje pomažu u smanjenju otpada, poput pametnih sustava za praćenje otpada, kompaktora otpada i sustava za recikliranje.

- Uspostavljanje centraliziranih postaja za razvrstavanje otpada kako bi se osiguralo pravilno odvajanje i obrada otpada.

Koncept zero waste u hotelima nije samo okolišno odgovoran, već može dovesti i do financijskih ušteda, poboljšanja imidža hotela i povećanja zadovoljstva gostiju koji cijene ekološke inicijative.

Prema grafikonu 2 možemo možemo analizirati uspješnost recikliranja u europskim zemljama i zaključiti kako se Hrvatska po stopi recikliranja smjestila na 19. mjesto od ukupno 27 europskih država.

Grafikon 2: Stopa recikliranja po državama 2017- 2022
Recycling rate of municipal waste, by country, 2017 and 2022
 (% of total municipal waste generated)

(*) Estimated and/or provisional data.

(*) Break(s) in time series between the two years shown.

(*) 2021 data (instead of 2022).

(*) 2020 data (instead of 2022).

(*) No data for 2017.

(*) 2018 data (instead of 2017).

(*) This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ

Opinion on the Kosovo Declaration of Independence.

Source: Eurostat (online data code: sdg_11_60)

eurostat

Izvor: Eurostat, pristupljeno 25.6.2024.

4.5. Očuvanje vode

Korištenje prirodnih vodnih resursa u regijama gdje postoji nestašica vode često dovodi do sukoba i ekoloških problema. Putnici troše više vode u usporedbi s lokalnim stanovništvom. Dok hotelski gost treba oko 300 litara dnevno, prosječna potrošnja u kućanstvu varira od samo 80 do 150 litara. Primjerice, hotel s 5 zvjezdica i golf igralištem troši blizu 900 litara po gostu po noći. Kapajuća slavina može značiti godišnji gubitak vode do 9.000 litara. Stoga se trošak vode uvijek treba uzeti u obzir (Umweltbroschüre 2013).

Potrošnja vode u hotelima uglavnom je uzrokovana s tri glavna područja: potrebama kuhinje i restorana, praonice ili bazena i sobama za goste (umivaonik i tuš).

Eko hotel bi trebao razmotriti sljedeće korake kako bi analizirao i smanjio ukupnu potrošnju vode godišnje:

- Prije svega, ključna područja korištenja vode treba analizirati i postići moguće smanjenje
- Provesti promjene u rutini (procesu zaposlenika)

Redovito provjeravati imaju li vodokotlići, slavine, cijevi curenja i jesu li čepovi u umivaonicama pravilno postavljeni.

- Instalirati senzore, niskoprotodne ili štedne slavine u sobama za goste, kupaonicama i kuhinji
- Prikupljati kišnicu ili reciklirati "sivu vodu" (reciklirana voda iz kade, umivaonika ili kuhinje) za vrtlarstvo, pranje podova ili ispiranje wc-a.
- Kontinuirano pratiti rezultate i poduzimati mjere ako je potrebno

5. IZAZOVI I PRIJEDLOZI ZA RAZVOJ EKO HOTELA U HRVATSKOJ

Razvoj održivog turizma postaje sve važniji u globalnom kontekstu, a Hrvatska, kao zemlja bogata prirodnim ljepotama i turističkim potencijalom, ima jedinstvenu priliku da se pozicionira kao predvodnica u ovoj industriji. Eko hoteli, koji implementiraju ekološki prihvatljive prakse i promoviraju održivi razvoj, predstavljaju ključni element u postizanju ovog cilja. Međutim, unatoč rastućoj svijesti o važnosti održivosti, razvoj eko hotela u Hrvatskoj suočava se s brojnim izazovima. U nastavku rada navedeni su i analizirani ključni izazovi i navedeni prijedlozi strategije za daljnji razvoj eko hotela u Hrvatskoj

5.1. Financijski izazovi i investicijski trendovi u hotelijerstvu Hrvatske

Jedan od najvećih izazova u razvoju eko-hotela su visoki početni troškovi. Implementacija energetske učinkovitih sustava, instalacija solarnih panela, uvođenje sustava za reciklažu vode i korištenje ekološki prihvatljivih materijala zahtijeva značajna ulaganja. Mnogi potencijalni investitori i vlasnici hotela oklijevaju se upustiti u ove projekte zbog neizvjesnosti u pogledu povrata investicije.

Analiza statističkih podataka ukazuje na negativne investicijske trendove u cijelom turističkom sektoru. Unatoč velikom značaju turizma za BDP Republike Hrvatske, investicije su i dalje nerazmjerno male. Primjerice u 2022. godini udio turizma u BDP-u Republike Hrvatske iznosio je visokih 19,5% dok su investicije u djelatnosti pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hrane iznosile svega 6% od ukupnih investicija u Republici Hrvatskoj (Državni zavod za statistiku, 2023).

Budući da na statističkim izvorima nije dostupan iznos investicija u samom hotelijerstvu, za pokazatelj investicijskog trenda promatran je broj postelja u hotelskom smještaju u Republici Hrvatskoj.

Tablica 2 : Broj postelja u hotelima u odnosu na ukupan broj turističkih postelja Republike Hrvatske 2014-2022. godine

Godina	Broj postelja u RH	% promjena	Broj postelja hoteli	% promjena	% udio hotelskih postelja
2014	893.827	-	161.875	-	18,11%
2015	938.613	5,01%	164.075	1,36%	17,48%
2016	987.272	5,18%	167.380	2,01%	16,95%
2017	1.059.992	7,37%	166.485	-0,53%	15,71%
2018	1.115.657	5,25%	169.108	1,58%	15,16%
2019	1.157.870	3,78%	171.005	1,12%	14,77%
2020	1.048.350	-9,46%	153.263	-10,38%	14,62%
2021	1.085.713	3,56%	165.102	7,72%	15,21%
2022	1.127.178	3,82%	170.737	3,41%	15,15%

Izvor: Eurostat baza podataka, Establishments, bedrooms and bed-places in tourist accommodation

U promatranom periodu od 2014. – 2022. godine moguće je razaznati dva trenda nepovoljna za hotelsku industriju. Prvi trend odnosi se na slab porast samoga broja hotelskih postelja koji je rastao manje od 2% godišnje. Stopa rasta hotelskih postelja značajno je ispod stope rasta broja postelja na razini države koja je u godinama prije pandemije uglavnom bila veća od 5%. Ukoliko se analizi pristupi iz perspektive novih postelja na godišnjoj bazi, vidljivo je da nove hotelske postelje čine od 4,5% do 6,8% u razdoblju 2015-2019. Rekordna 2017. godina prema broju novih turističkih postelja za hotelijerstvo je bila najlošija godina u kojoj je promjena broja postelja bila negativna.

Tablica 3: Broj novih postelja u hotelima u odnosu na ukupan broj novih turističkih postelja Republike Hrvatske 2015-2022. godine

	Nove postelje RH	Nove postelje hoteli	% udio novih postelja u hotelima
2015	44.786	2.200	4,91%
2016	48.659	3.305	6,79%
2017	72.720	- 895	-1,23%
2018	55.665	2.623	4,71%
2019	42.213	1.897	4,49%
2020	- 109.520	- 17.742	16,20%
2021	37.363	11.839	31,69%
2022	41.465	5.635	13,59%

Izvor: Eurostat baza podataka, Establishments, bedrooms and bed-places in tourist accommodation

Izuzetak u ovoj analizi čine godine oporavka od pandemije (2020-2022) koje ne mogu biti dobar pokazatelj investicijske aktivnosti, budući da se većinom ne radi o novim investicijama. Navedeni porast dogodio se zbog ponovnog pokretanja poslovnih aktivnosti u hotelskim objektima koji su tijekom pandemije bili privremeno zatvoreni ili su poslovali s limitiranim kapacitetom.

Važnost udjela hotelskog smještaja proizlazi iz činjenice da hoteli u prosjeku posluju efikasnije u odnosu na druge vrste smještaja, odnosno imaju veće stope zauzeća na godišnjoj razini, prihode po smještajnoj jedinici i noćenju gosta (Hrvatska turistička zajednica, 2024). Udio hotelskih postelja u ukupnim turističkim posteljama 2022. godine u Republici Hrvatskoj iznosio je svega 15,15% što je daleko ispod europskog prosjeka od 43% hotelskih postelja. Iz navedene analize moguće je zaključiti da je postojeća razina investicije nedovoljne za ostvarivanje snažnijih stopa rasta broja postelja i jačanje konkurentnosti hotelskog sektora na europskoj razini.

Relativno niska razina investicija u hotelski sektor ukazuje na postojanje nepovoljne investicijske klime u Republici Hrvatskoj. Indeks konkurentnosti u turizmu i putovanjima rangirao je Hrvatsku kao 123. od ukupno 140 zemalja svijeta u kontekstu poslovnog okruženja. Navedeni indeks u segmentu poslovnog okruženja uzima u obzir porezni sustav, troškove i potrebno vrijeme za pokretanje posla, kompleksnost ishođenja potrebnih dozvola

i niz drugih faktora značajnih za investitore (World Economic Forum, 2020:37). Na slično ukazuje i rang ljestvica Svjetske banke koja svrstava 190 svjetskih ekonomija po lakoći poslovanja i funkcioniranja poduzetništva. Premda je Hrvatska u ukupnom poretku zauzela 51. mjesto, izrazito loš plasman u segmentu pokretanja poslovanja (114.), ishoda građevinskih dozvola (150.) i mogućnosti financiranja (104.) ukazuju na potencijalne brojne poteškoće u investicijskom procesu i općenito nepovoljno poslovno okruženje u državi. Loše poslovno okruženje odražava se na razinu investicija te samo u turizmu Hrvatska zaostaje 2,5-5 puta u odnosu na razinu investicija koje ostvaruju ostale konkurentne zemlje Mediterana poput Španjolske i Grčke. (Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske 2022) Hrvatskoj je potreban niz zakonodavnih i birokratskih promjena kako bi se olakšalo funkcioniranje poduzetnicima te omogućio snažniji priljev investicija koje će podići konkurentnost u hotelijerstvu i turizmu općenito.

Usporavanje investicijskih aktivnosti potvrđuje i istraživanje koje je Deloitte tijekom 2022. godine proveo u suradnji sa 39 vodećih hotelijersko-turističkih poduzeća. Tijekom 2023. i 2024. godine 49% anketiranih poduzeća namjerava ulagati manje u odnosu na razdoblje prije početka pandemije, dok 31% ne planira nikakva značajnija kapitalna ulaganja. Kao jedan od glavnih razloga navodi se niža profitabilnost projekta u odnosu na industrijska očekivanja te kompleksne zakonske regulative koje odbijaju investitore.

4.2. Suradnja s lokalnom zajednicom i državom za bespovratna sredstva i subvencije u održive projekte

Lokalne i nacionalne vlasti igraju ključnu ulogu u poticanju održivog razvoja i razvoja eko-hotela. Vlasti mogu pružiti podršku kroz razvoj infrastrukturnih projekata, stvaranje povoljnih zakonskih okvira i osiguravanje financijskih poticaja turističkom sektoru. Suradnja između hotela, lokalnih vlasti i zajednice može rezultirati sinergijskim efektom koji će potaknuti održivi razvoj. Javne politike i regulative koje potiču održivost mogu značajno utjecati na razvoj eko-hotela. Na primjer, zakoni koji potiču korištenje obnovljivih izvora energije, smanjenje otpada i očuvanje vode mogu pružiti dodatni poticaj hotelima da usvoje održive prakse kao i financijska sredstva europskih fondova.

Bespovratna sredstva i subvencije predstavljaju izvor financiranja iz sredstava države i međunarodne zajednice kojim se ciljano potiče investiranje. Investicijska sredstva

usmjeravaju se u gospodarske djelatnosti i namjene koje mogu potaknuti daljnji gospodarski razvoj, povećati proizvodnju privatnih i javnih dobara na optimalnu razinu i povećati šanse za ostvarenje drugih važnih strateških ciljeva poput održivosti ili optimalne razine zaposlenosti. Dodjeljivanjem bespovratnih sredstava promiču se nacionalne politike te politike Europske unije u svrhu promicanja opih interesa svih građana zemalja članica. Posredstvom ministarstava formiraju se programi kojima se definiraju područja interesa, količina potpora i uvjeti za ostvarenje prava na bespovratna sredstva i subvencije (Hrvatska gospodarska komora). Iako pojam subvencije nerijetko ima jednako značenje kao bespovratna sredstva, subvencije u praksi češće označavaju tekuće prijenose sredstava za poticanje proizvodnje u određenoj grani ili pružanje usluga od javnog interesa (Narodne novine, 2022), dok se bespovratnim sredstvima financiraju kompleksna dugoročna ulaganja koja zahtijevaju detaljno planiranje i projektiranje.

Glavna prednost od financiranja iz ovih izvora je činjenica da se sredstva doniraju korisniku te ih nije potrebno vratiti što značajno povećava isplativost investicijskih projekata. Ipak, financiranje putem bespovratnih sredstava smanjuje fleksibilnost investitora jer je namjena i korištenje sredstava strogo propisano. U procesu ostvarivanja prava na ovu vrstu potpora, gospodarski subjekti i njihovi projekti moraju udovoljiti brojnim pravilima, izraditi dokumentaciju u skladu s posebnim propisima te provoditi proces nabave prema posebnim pravilima za javne natječaje. Zbog navedenog pojavljuju se troškovi projektanata, konzultanata, izrade dokumentacije te ishoda posebni dozvola i uvjerenja. Dodatno, provode se detaljne kontrole po završetku projekta te se svako odstupanje od propisanih pravila sankcionira umanjnjem iznosa bespovratnih sredstava. Konačno, sredstva se najčešće isplaćuju u dva ciklusa te će polovina sredstava najčešće biti isplaćena nakon što je projekt realiziran i uspješno prošao proces kontrole. Navedeno za poduzetnike znači da će svejedno morati pronaći drugi izvor iz kojega će financirati projekt kako bi ga mogli ostvariti i ostvariti pravo na bespovratna sredstva po završetku. Najčešće državne institucije razvijaju programe u suradnji s institucijama poput razvojnih banaka i posebnih agencija kako bi se osiguralo kreditiranje i jamstva za projekte koji imaju pravo na potpore u vidu bespovratnih sredstava.

4.3. Primjer najbolje prakse

Uočeno je kako obiteljski mali hoteli predvode nove turističke trendove u Hrvatskoj i daju primjere implementacije eko-praksi putem certifikacija. Nacionalna udruga obiteljskih malih hotela pokreće novi brend u hrvatskom turizmu. Postoji oko 400 eko certificiranih hotela, od kojih je više od 200 članova udruge i postali su poznati po vrhunskoj personaliziranoj usluzi, a mnogi od njih posluju tijekom cijele godine. Unatoč značajnim posljedicama pandemijske krize, odlučili su napraviti veliki korak naprijed na hrvatskoj turističkoj sceni stvaranjem novog nacionalnog brenda pod nazivom Eco zeleni hoteli, odgovarajući na rastuće potrebe suvremenih putnika za ekološki prihvatljivim smještajem. Nacionalna udruga obiteljskih malih hotela suočava se s izazovnim zadacima, ali su vrlo optimistični i učestalo napreduju u provođenju edukacija za članove u cilju osnaživanja održivog poslovanja što je iz godine u godinu i vidljivo prema dodijeljenim certifikatima malim obiteljskim hotelima navedenim u tablici 4 u nastavku:

Tablica 4: Eco certifikati dodijeljeni malim i obiteljskim hotelima, važeći na dan 6.6. 2023.

Degenija	Srebrni*
Hani Drvenik Dario	Srebrni*
Zlatna vala	Srebrni*
Panorama	Srebrni*
Vila Conte	Srebrni*
Hotel Stacija- Antonio	Srebrni*
Poteus PalacePučišća- Barač	Srebrni*
Vila Rova	Srebrni*
Hotel Corner- Jadra	Srebrni*
Hotel Glavovic	Srebrni*
Villatelente Korčula	Srebrni*
Hotel Borovnik Tisno	Srebrni*
Stancija 1904	Zlatni
Manora	Platinasti*
Vila Magdalena	Platinasti*
Rotondo	Platinasti
San Rocco	Zlatni
Agroturizam kalpići	Srebrni*
S. Križ	Zlatni
Skalinada	Platinasti

Izvor: <https://www.omh.hr/hr/udruga/eko-hoteli-omh-74/74> (5.6.2024.)

Zelena poslovanje postalo je nužnost ne samo zbog zahtjeva ekološki osviještenih gostiju, već i zbog značajnih ušteda za hotelijere. Osim toga, na ovaj način nacionalna udruga obiteljskih malih hotela doprinosi dekarbonizaciji planeta (Eko hoteli, Obiteljski i mali hoteli).

Hrvatska već ima nekoliko ekološki osviještenih hotela, reprezentativan primjer je Hotel Split, koji je certificirani objekt energetske razreda A s vlastitom solarnom elektranom, prikupljanjem kišnice, ponudom hrane iz domaćeg uzgoja, upotrebom biorazgradivih sredstava za čišćenje i LED rasvjetom. Zatim Resort Punta Skala također ističe održivost kao ključnu korporativnu vrijednost, s naglaskom na zaštitu okoliša, pročišćavanje otpadnih voda koje se koriste za ispiranje wc-a i navodnjavanje, smanjenje otpada i optimizaciju potrošnje energije, a slijede ih i znatno veći hotelski lanci koji su prepoznali koje dobrobiti i tržišne prednosti nosi provođenje ekoloških praksi i certificiranje poslovanja. Tako Bloombergadria navodi deset najboljih hotela za ekološki osviještene putnike u Hrvatskoj među kojima su:

- Art'otel Zagreb koji posjeduje Green Key certifikat
- Hotel Bellevue Dubrovnik sa Travelife for Accommodation certifikatom
- Grand Hotel Brioni Pula sa Green Key certifikatom
- Hotel Excelsior Dubrovnik koji posjeduje Travelife for Accommodation certifikat
- Lone Hotel by Maistra Collection ima Travelife for Accommodation certifikat
- Hilton Rijeka Costabella Beach Resort and Spa sa certifikatima LightStay i Travel with Purpose, te je ponosni nositelj ISO certifikata za sustav upravljanja okolišem, za sustave upravljanja energijom i za sustave upravljanja kvalitetom
- Sun Gardens Dubrovnik, Hilton Imperial Dubrovnik sa Green Key certifikatom
- Hotel Dubrovnik Palace sa certifikatom Travelife for Accommodation
- Falkensteiner Family Hotel Diadora u Petračanima sa EU Ecolabel certifikatom.

Istraživanja su pokazala kako izvješća hotela diljem svijeta koji su uveli zelena poslovanje pokazuju da je potrošnja vode smanjena za prosječno 20%, a troškovi odvoza smeća za 15%. Dolazi i do poboljšanja okoliša, motivacije osoblja i bolje komunikacije s gostima koji sve više traže "zelene" hotele. "Zeleni hotel" koristi moderne metode upravljanja, ekološke smjernice i stalne kontrole kako bi smanjio operativne i energetske troškove, emisije i onečišćenje, te potrošnju vode i otpada, čime se smanjuju negativni

utjecaji na okoliš. Sve više turista odlučuje se za ekološki održivi turizam i mnogi su spremni i izdvojiti veće svote novca za takav odmor. Preferiraju društveno odgovorne tvrtke koje brinu o zaštiti okoliša. Više od 75% potencijalnih turista odabrat će hotel s "zelenom politikom" ako su cijene čak i veće od iste kategorije klasičnih hotela što je vidljivo i po provedenom istraživanju stava i mišljenja turista o eko-hotelima provedenog putem anketnog upitnika u nastavku rada.

4.4. Istraživanje stava i mišljenja o eko-hotelima

4.4.1. Podaci o uzorku i metodologija istraživanja

Kako je već navedeno u uvodnom dijelu, temeljni cilj istraživanja bio je utvrditi stanje ekološke svijesti potencijalnih turista i korisnika usluga eko hotela u Hrvatskoj, a u svrhu istraživanja provedeno je anketiranje 128 ispitanika s području središnje i kvarnerske Hrvatske o ekološkoj osviještenosti i važnosti ekološki odgovornog ponašanju u smislu održivosti kako bi se utvrdilo trenutno stanje ekološke osviještenosti ispitanika, njihove upoznatosti sa eko certifikatima i stavu prema eko-hotelima u Hrvatskoj. Podaci su prikupljeni primarnim istraživanjem, anketom koja je poslana prema ukupno 150 osoba, a odgovorilo je njih 128, što čini visoku stopu odgovora, čak 85%. Istraživanje je provedeno u razdoblju od 1. svibnja do 10. lipnja 2024. godine kada je zaključeno anketno istraživanje, a podaci su se potom analizirali uz pomoć grafičkih prikaza i MS Excel-a.

Anketni upitnik sadržavao je ukupno 25 pitanja koja možemo podijeliti na dva dijela. Prvi dio anketnog upitnika odnosi se na opća pitanja i demografska obilježja ispitanika vezana za spol, dob, stručnu spremu ispitanika i ostvarene prihode po kućanstvima ispitanika.

Drugi dio pitanja vezana su uz preferirane aktivnosti tokom putovanja, učestalost odlaska na putovanja, važnost ekološkog smještaja ispitanicima i što ih privlači kod eko hotela, koliko su puta boravili u eko hotelima, spremnosti na plaćanje više cijene eko hotela, prepoznatljivosti i određivanje važnosti očuvanja okoliša, bitnosti ekoloških projekta, certifikata, inicijativa i edukacija koje provodi hotel te preporuka istih prijateljima, obitelji i važnosti istih za lokalnu zajednicu. Anketno istraživanje u potpunosti je bilo anonimno, a rezultati i analiza prikupljenih podataka prikazat će se u nastavku rada.

5.4.2. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

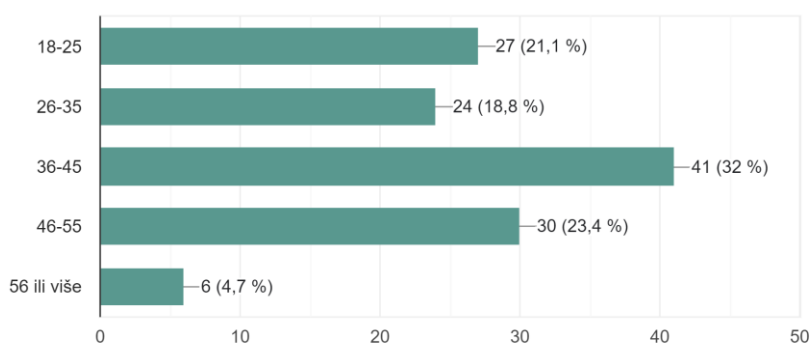
Provedeno je istraživanje stava i mišljenja potencijalnih domaćih turista obuhvatilo je ispitanike različitih dobnih skupina počevši od mladih punoljetnika. Osnovni instrument ispitivanja i prikupljanja podataka je anonimna anketa izrađena putem Google Forms obrasca i na taj način odgovori su se automatski prikupljali i obrađivali. Ispitivanju je prema demografskim pokazateljima pristupilo 128 ispitanika od toga 33,6 % muške populacije i 66,4% ženske populacije što je prikazano grafikonom 4.

Prema dobi ispitanici od 18 do 25 godina čine 21,1% uzorka, od 26 do 35 godina 18,8%, od 36 do 45 godina 32%, zatim od 46 do 55 godina je 23,4% ispitanika i striji od 56 godina čine 4,7 % uzorka što je i vidljivo iz prikaza grafikona 3.

Grafikon 3: Prikaz dobi ispitanika

1. Molimo Vas da navedete svoju dob.

128 odgovora

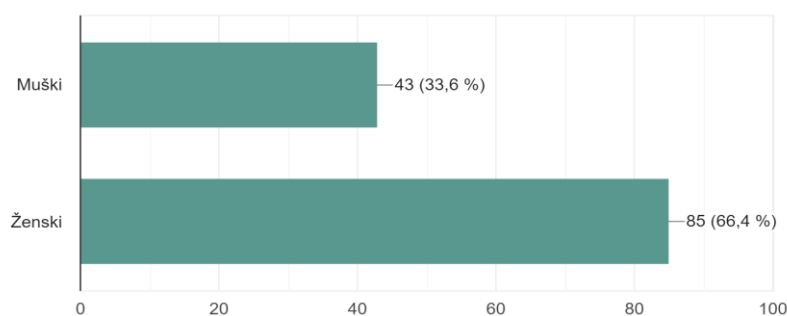

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Grafikon 4: Spol ispitanika

2. Spol:

128 odgovora

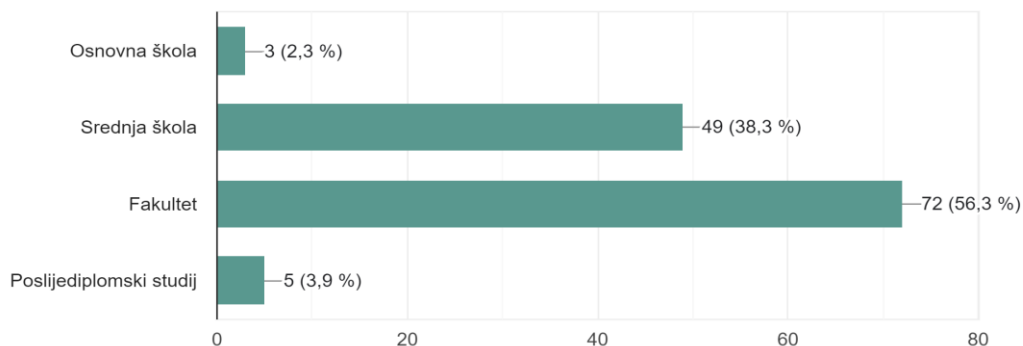

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Grafikon 5: Razina obrazovanja ispitanika

3. Najviša razina završenog obrazovanja

128 odgovora

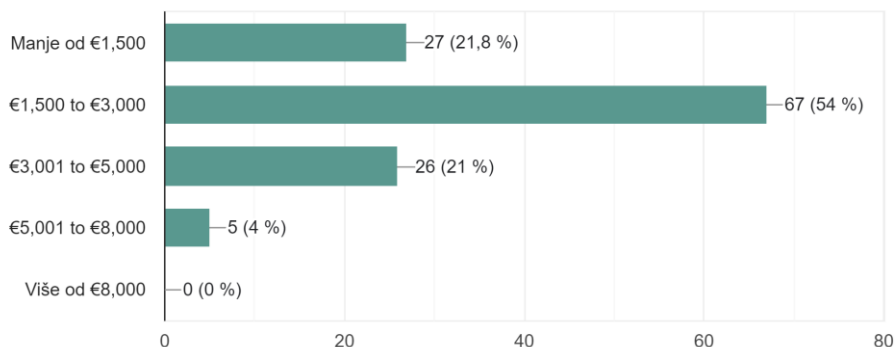
Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Prema razini obrazovanja uzorak od ukupno 128 ispitanika prema grafikonu 5 čine 2,3% ispitanici sa osnovnom školom, 38,3% sa srednjom školom, 56,3% sa fakultetskim obrazovanjem i 3,9% ima poslijediplomski studij, a njihovi prihodi po kućanstvu mogu se isčitati iz grafikona koji ukazuje da se 21,8% ispitanika nalazi u rangu dohotka/prihoda po kućanstvu ispod 1.500 eura, najviše je ispitanika, njih 54% čiji se kućni prihod kreće u rasponu od 1.500 do 3.000 eura, 21% ima prihode u rangu 3.001 do 5.000 eura i tek 4% u rangu preko 5.001 euro, a nitko nije prikazao prihode veće od 8.000 eura.

Grafikon 6: Mjesečni prihod ispitanika po kućanstvu

4. Koliki je Vaš mjesečni neto prihod u kućanstvu?

124 odgovora

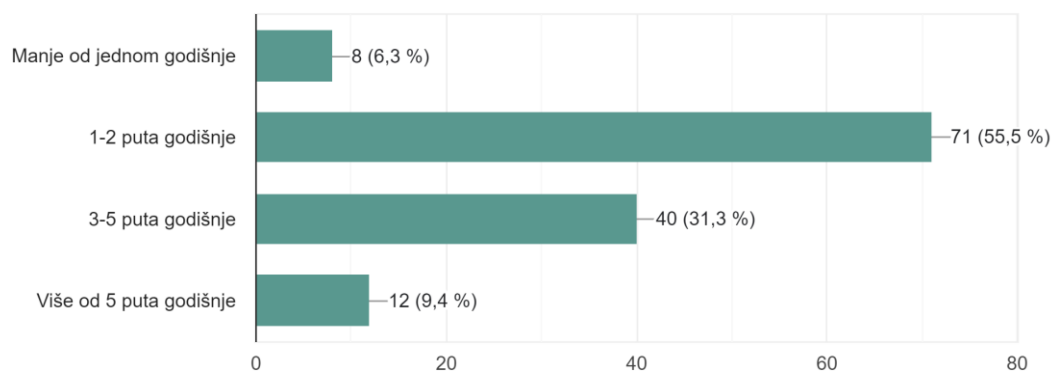
Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Prema prikazanim podacima na grafikonu 6 možemo ustvrditi da se poklapa broj osoba, njih 5 visoko obrazovanih na poslijediplomskom studiju i 5 osoba sa najvišim prihodom po kućanstvu u rangi od 5.001 do 8.000 eura.

Grafikon 7 : Prikaz preferiranih aktivnosti na putovanju

6. Koliko često putujete godišnje?

128 odgovora

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Najveći broj ispitanika, njih 71, odnosno 55,5% putuje jednom do dva puta godišnje, a 40 (31,3%) ispitanika putuje tri do pet puta godišnje, više od 5 puta godišnje putuje 12 ispitanika tj. 9,4% dok njih 8 ili 6,3% eventualno putuje jednom godišnje.

Nastavno na dobivene rezultate o visini prihoda po kućanstvu ispitanika i broja njihovih godišnjih putovanja postavlja se slijedeća hipoteza:

H0: Dohodak kućanstva nema značajnog ujecaja na broj putovanja

Ha: Dohodak kućanstva ima utjecaj i u pozitivnoj vezi je s brojem putovanja

Tablica 4: Obrada podataka o godišnjim putovanja ispitanika u programu MS Excel

Prihod po kućanstvu (nezavisna varijabla x)	Br. putovanja (zavisna varijabla y)		
Mean	2593,495935	Mean	2,528455
Standard Error	104,0384073	Standard Error	0,124112
Median	2250	Median	1,5
Mode	2250	Mode	1,5
Standard Deviation	1153,841754	Standard Deviation	1,376472
Sample Variance	1331350,793	Sample Variance	1,894675
Kurtosis	3,211352442	Kurtosis	-1,52053
Skewness	1,759233187	Skewness	0,490864
Range	5000	Range	4
Minimum	1500	Minimum	1
Maximum	6500	Maximum	5
Sum	319000	Sum	311
Count	123	Count	123

Izvor: Izrada autorice prema prikupljenim podacima putem google forms upitnika

Tablica 5: Regresijska analiza

SUMMARY OUTPUT								
<i>Regression Statistics</i>		alfa	0,05					
Multiple R	0,16862128							
R Square	0,028433136							
Adjusted R Square	0,020403658							
Standard Error	1,362357205							
Observations	123							
ANOVA								
	df	SS	MS	F	Significance F			
Regression	1	6,572330972	6,572331	3,54109387	0,062268478			
Residual	121	224,5780755	1,856017					
Total	122	231,1504065						
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%
Intercept	2,006757349	0,303231997	6,617894	1,0503E-09	1,406429629	2,6070851	1,40642963	2,60708507
Prihod po kućanstvu (nez. v. x)	0,000201156	0,000106897	1,881779	0,06226848	-1,0474E-05	0,0004128	-1,047E-05	0,00041279

Izvor: rad autorice, obrada podataka u Excel tablici

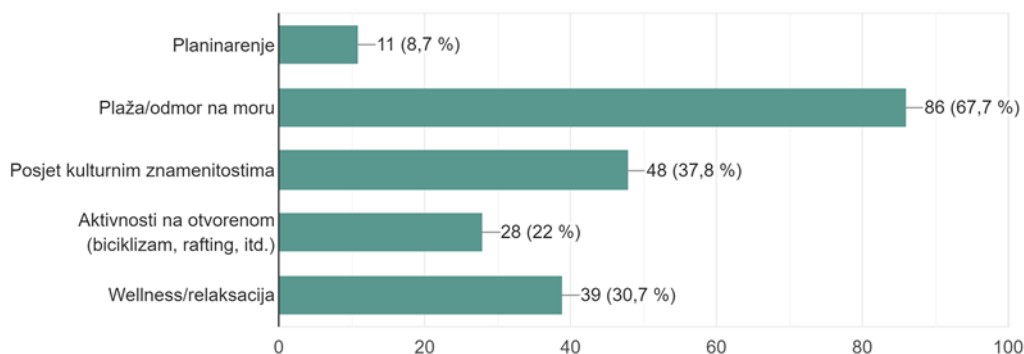
Prema prikazanoj statističkoj obradi podataka prihvaća se hipoteza značajne i pozitivne korelacije između dohotka i broja godišnjih putovanja na razini pouzdanosti od 10% na što upućuje p-vrijednosti= 0.062, što pokazuje i potvrđuje proporcionalni odnos višeg prihoda i broja godišnjih putovanja ispitanika. Prema regresijskoj analizi ako se prihod po kućanstvu promjeni za 1 jedinicu broj putovanja će se povećati za 0,0002. Sukladno rezultatima regresijske analize na razini pouzdanosti od 10% odbacuje se H0 i prihvaća se alternativna hipoteza, Ha: Dohodak kućanstva ima utjecaj i u pozitivnoj je vezi s brojem putovanja.

U nastavku grafikona 8 prikazane su preferirane aktivnosti ispitanika tokom putovanja.

Grafikon 8: Preferirane aktivnosti ispitanika tokom putovanja

5. Koje aktivnosti najviše preferirate tijekom putovanja?

127 odgovora

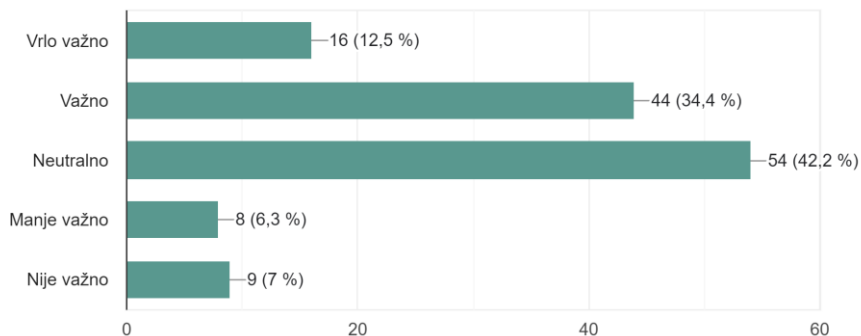
Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Prema grafikonu 8 ukazuje na preferirane aktivnosti ispitanika tokom njihova putovanja, a to su u 8,7% slučajeva planinarenje, zatim 67,7% ispitanika odlučuje se za plažu/odmor na moru. Za posjet kulturnim znamenitostima odlučuje se 37,8%, za aktivnosti na otvorenom (biciklizam, raftin, itd.) zainteresirano je 22%, a za wellness/ relaksaciju 30,7% ispitanika.

Grafikon 9: Važnost ekološki osvještenog smještaja

7. Koliko je važno za vas da vaš smještaj bude ekološki osviješten?

128 odgovora

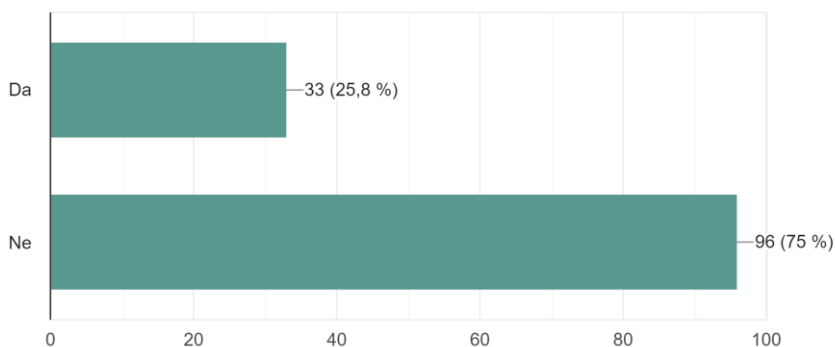
Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Na temelju dobivenih i prikazanih rezultata istraživanja prema grafikonu 9 vezanog uz važnost da smještaj bude ekološki osviješten, može se primijetiti kako je značajan broj ispitanika (ukupno 50 ispitanika) odnosno 46,9% ispitanika u odgovoru na navedeno pitanje istaknulo da im je ekološki smještaj važan i vrlo važan. Nadalje, ukupno 54 (42,2%) ispitanika odgovorilo je neutralno na navedeno pitanje, odnosno briga za okoliš manje je važno za 8 (6,3%), a 9 ispitanika odnosno 7% odgovorilo je da im je briga za okoliš nevažna. Sukladno prikazanim rezultatima grafikon 9 ukazuje da 46,9% ispitanika brine za okoliš što je vrlo bitno za ekološko unaprjeđenje eko-hotela na području Republike Hrvatske, isto utječe na održivost poslovanja i privlačenje novih turista koji postaju sve više ekološki osviješteni. Navedeno ujedno ukazuje na prostor za dodatnim educiranjem i osvještavanjem putnika i potencijlnih turista o ekološki održivim praksama u hotelijerstvu. Iako je postotak osoba kojima je važan i vrlo važan ekološki osviješten smještaj od 46,9% znatno veći od 25,8% ispitanika koji su uistinu i boravili u eko hotelima, isto ukazuje na činjenicu da važnost ekološkog smještaja neće uvijek dovesti do ostvarenja boravka u eko hotelu.

Grafikon 10: Omjer ispitanika koji su boravili u eko hotelu i koji nisu

8. Da li ste ikada boravili u eko hotelu?

128 odgovora

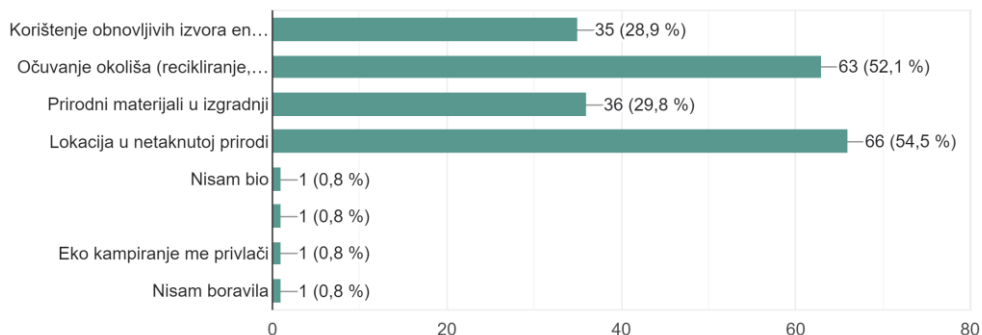
Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Prema grafičkom prikazu 10 znatno je veći udio od 75% ispitanika koji nikad nisu boravili u eko hotelima, što je visok udio obzirom da su ispitanici iskazali znatnu važnost ekološki osviještenog smještaja u svojim odgovorima prikazanim u grafikonu 9 i privlačnost prema eko-hotelima u odgovorima na 9. pitanje: Što vas najviše privlači kod eko-hotela , a odgovori su prikazani na grafikonu 11 u nastavku.

Grafikon 11 : Prikaz aktivnosti eko hotela i % njihove privlačnosti

9. Što vas najviše privlači kod eko hotela?

121 odgovor

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

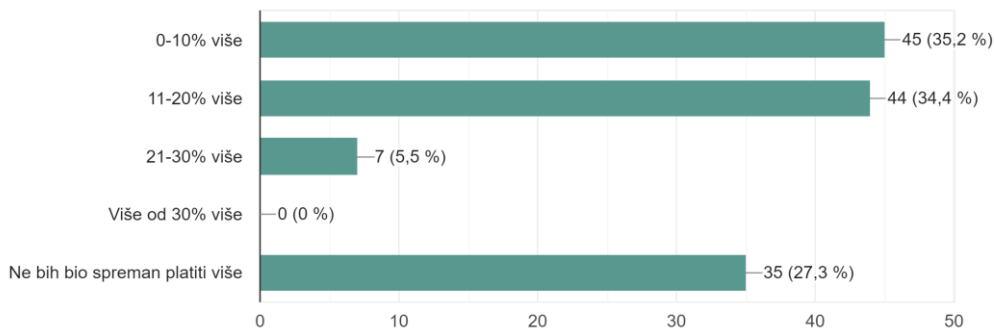
Ispitanike kod eko- hotela u višestrukim odgovorima na 9. pitanje najviše privlači lokacija u netaknutoj prirodi što je istaknulo 66 ispitanika (54,5%), zatim 63 očuvanje i korištenje obnovljivih izvora energije 35 ispitanika(28,9%). Prirodni materijali u izgradnji privlači 36 ispitanika (29,8%),a jedan ispitanik navodi privlačnost prema eko kampiranju.

Za navedene usluge prema analizi grafikona 12 možemo utvrditi da bi 45(35,2%) ispitanika bilo spremno platiti do 10% višu cijenu, a dodatno njih 44(34,4%) izvojili bi 11-20 % više finansijskih sredstava, a 7(5,5%) ispitanika bilo bi spremno patiti 21-30% višu cijenu. Ukupno 35 ispitanika ili 27,3% ne bi htjeli plaćati višu cijenu za boravak u eko-hotelu i nitko ne bi želio plaćati više od 30 % cijene u odnosu na cijene klasičnih hotela. Prema navedenim podacima možemo zaključiti da ispitanici imaju pozitivan stav prema višoj cijeni eko-hotela i spremnosti plaćanja iste, što se smatra da je istaknulo 33 ipitanika koji su boravili u eko- hotelima. Odnosno to je 25,8% ispitanika u odnosu na njih 96 ili 75,1% koji su u anketi iskazali spremnost platiti 0 - 30% višu cijenu za boravak u eko- hotelu.

Grafikon 12: Spremnost ispitanika za plaćanje veće cijene eko hotela

11. Koliko biste bili spremni platiti više za boravak u eko hotelu u usporedbi s klasičnim hotelom iste kategorije?

128 odgovora

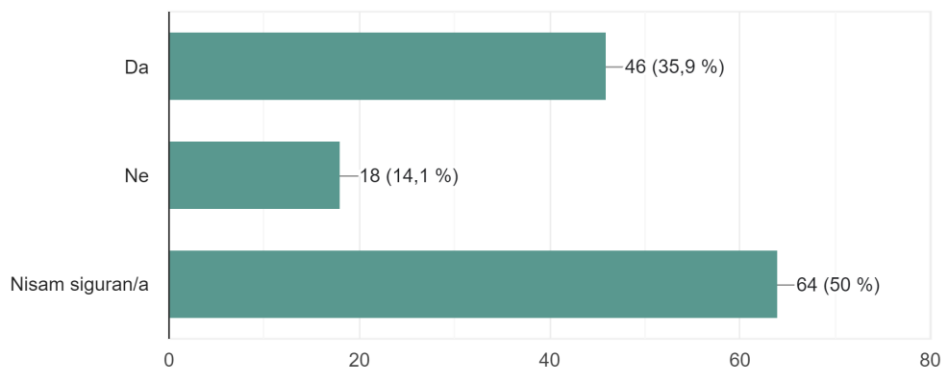
Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Sukladno odgovorima ispitanika prema grafikonu 13, ekonomsku isplativost eko- hotela za turiste vidi 35,9% ispitanika, neodlučnih je 50%, a 14,1% ispitanika ih smatra ekonomski neisplativim za turista.

Grafikon 13: Stav ispitanika o isplativosti eko hotela

13. Da li smatrate da su eko hoteli ekonomski isplativi za turiste?

128 odgovora

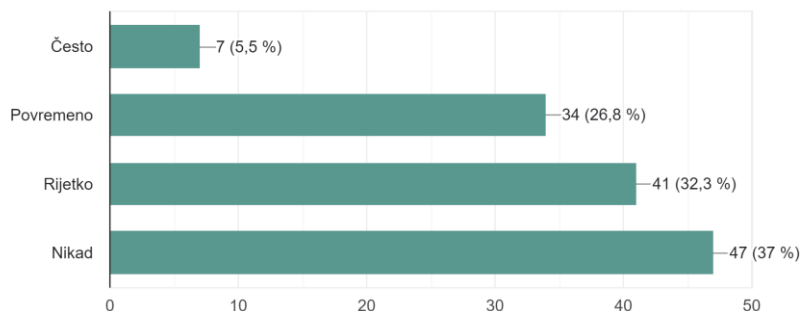

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Grafikon 14: odabir smještajnog objekta prema certifikatu održivosti

14. Koliko često birate smještajne objekte koji imaju certifikate o održivosti (npr. LEED, Green Key, EarthCheck)?

127 odgovora

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Kao što je vidljivo iz prethodnog grafikona 14, imamo 7 ispitanika ili 5,5% koji često biraju objekte sa ekološkim certifikatima. Takve objekte povremeno bira 34 ispitanih (tj. 26,8), rijetko 41(32,3%), a njih 47 (37%) nikad ne bira objekte sa eko certifikatima .

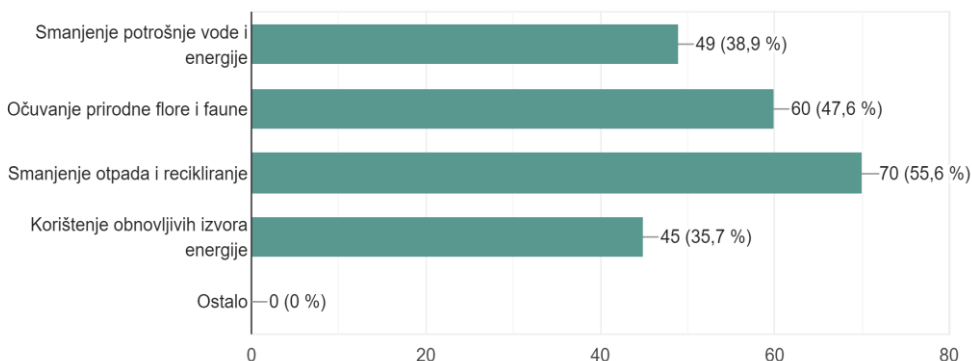
Dobiveni rezultati upućuju na to da ispitanici možda nisu dovoljno upoznati sa eko certifikatima ili da se iste dovoljno ne ističe, što dovodi do mogućnosti razmatranja isticanja eko certifikata zajedno sa kategorizacijom hotela.

Nadalje, idućim pitanjem pokušalo se doznati koje aspekte hotela ispitanici smatraju najvažnijim za očuvanje okoliša što možemo analizirati prema grafikonu 15.

Grafikon 15: Aspekti hotela i njihova bitnost za očuvanje okoliša

15. Koji aspekt eko hotela smatrate najvažnijim za očuvanje okoliša?

126 odgovora

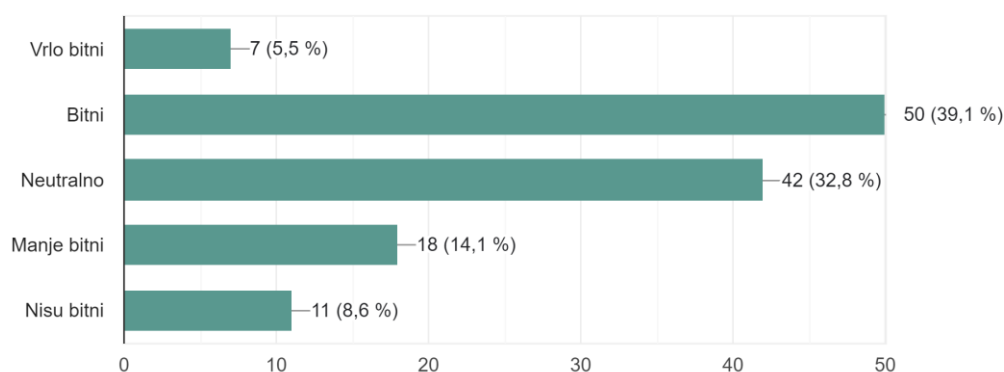

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Prema grafičkom prikazu 15 zabilježenih odgovora o aspektima hotela koji su najvažniji u očuvanju okoliša ispitanici pokazuju upoznatost sa problematikom i njih 70(55,6%) ističe smanjenje otpada i recikliranje najvažnijim za očuvanje okoliša, 60(47,6%) smatra najbitnijim očuvanje prirodne flore i faune, a 49(38,9%) smanjenje potrošnje vode i energije, dok 45(35,7%) ispitanika smatra korištenje obnovljivih izvora energije najbitnijim za očuvanje okoliša. Zabilježeni odgovori ispitanika prema Grafikonu 16, ističu da 5,5% i 39,1% ispitanika smatra vrlo bitnim i bitnim ekološke projekte i inicijative koje provodi hotel, neutralno se izjasnilo 32,8 % ispitanika, a isti su manje bitni za 14,1% i nisu bitni za 8,6% ispitanika.

Grafikon 16: Važnost provođenja ekoloških projekata i inicijativa tokom boravka u hotelu

17. Koliko su vam bitni ekološki projekti i inicijative koje provodi hotel tijekom vašeg boravka?
128 odgovora

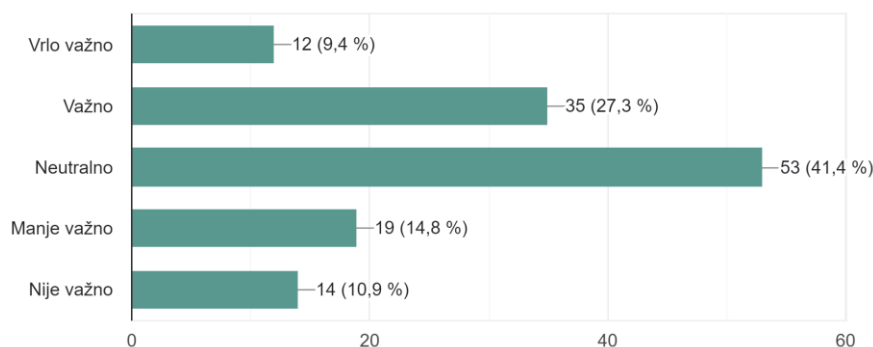
Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Važnost edukativnih radionica prema grafikonu 17 o očuvanju okoliša prilikom boravka u eko hotelima uviđa 27,3% ispitanika, za 9,4% je to vrlo važno, 41,4 % ih je neutralno, a isto smatraju manje važnim 14,8% i nevažnim 10,9% ispitanika.

Grafikon 17: Važnost edukativnih programa u eko hotelu

19. Koliko vam je važno da eko hotel pruža edukativne programe o očuvanju okoliša tijekom vašeg boravka?

128 odgovora

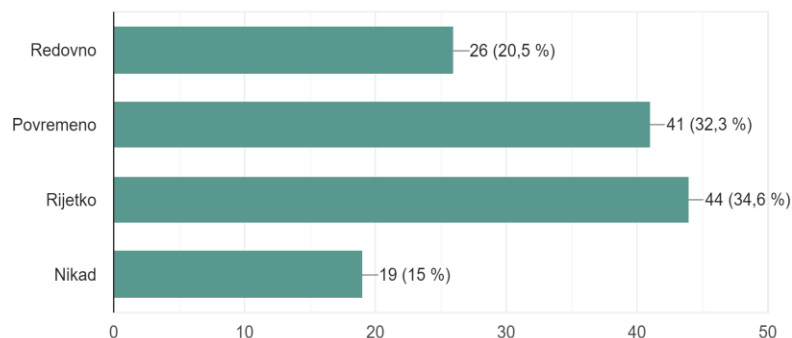

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Grafikon 18: Učestalost korištenja javnog prijevoza ili bicikla tokom putovanja

20. Koliko često koristite javni prijevoz ili bicikl tijekom putovanja?

127 odgovora

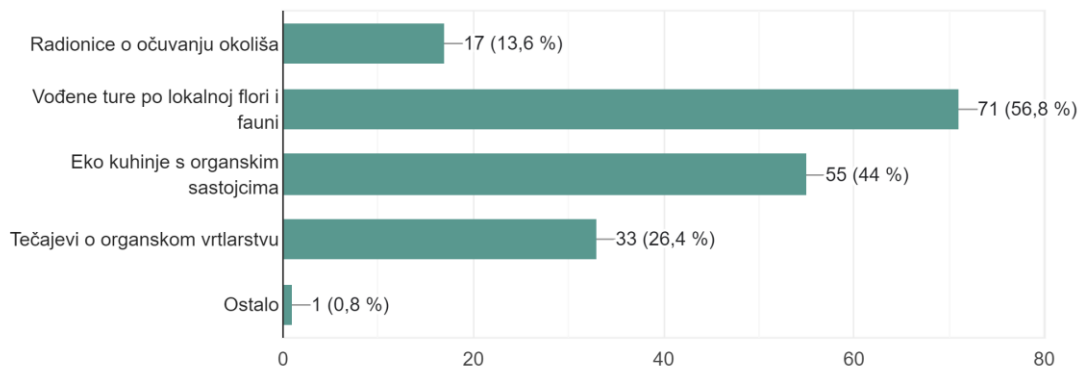

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Ekološku osviještenost prema grafikonu 18 i brigu za okoliš pokazalo je 26(20,5%) ispitanika koji redovno koriste javni prijevoz ili bicikl tokom putovanja. Ekološko promišljanje o smanjenju zagađivanja okoliša i korištenje javnog prijevoza ili bicikla povremeno ističe 32,3%, a rijetko 34,6% ispitanika i nikad njih 15%.

Grafikon 19: Iskaz želja za aktivnostima i sadržajima u eko hotelima

21.. Koje biste aktivnosti ili sadržaje željeli vidjeti u eko hotelima koje do sada niste doživjeli?
125 odgovora

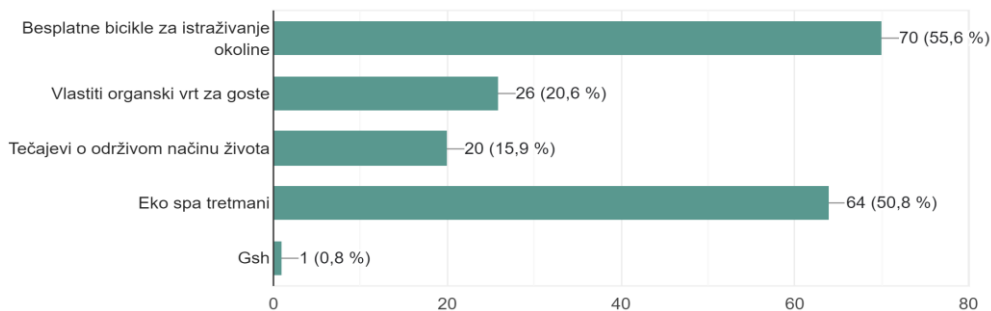

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Prema prikazanome grafikon 19 ukazuje na aktivnosti koje ispitanici žele vidjeti i doživjeti u eko hotelima. Najviše njih 71(56,8%) navode vođene ture po lokalnoj flori i fauni, zatim 55(44%) navodi eko kuhanje s organskim sastojcima i 33(26,4%) ističe tečajeve o organskom vrtlarstvu poželjnom aktivnošću, 17 (13,6%) odgovora ispitanika je za radionice o očuvanju okoliša. Jedan ispitanik ističe ostalo, ali u otvorenom navođenju ne upisuje nikakvu dodatnu aktivnost. Nadalje pod dodatne usluge i pogodnosti 55,6% ispitanika prema grafikonu 20 želi besplatne bicikle za istraživanje okoline, 20,6% organski vrt za goste, 15,9% tečajeve o održivom načinu života, a 50,8% bi se prepustilo opuštanju kroz eko spa tretmane.

Grafikon 20: Iskaz želja za dodatnim uslugama ili pogodnostima u eko hotelima

23. Koju biste dodatnu uslugu ili pogodnost željeli vidjeti u eko hotelima?
126 odgovora

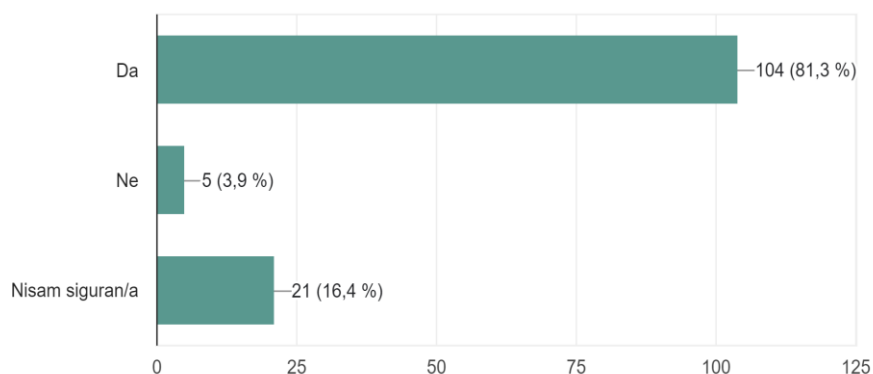
Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Prema mišljenju ispitanika, eko- hoteli pridonose lokalnoj zajednici što je prema grafikonu 21 istaknulo čak 81,3% ispitanika koji su svjesni važnosti ekološke održivosti za lokalno stanovništvo i upravo ovakav način poslovanja i promišljanja trebao bi poticati posjetitelje na vođenje brige o zaštiti okoliša te istovremeno poticati lokalno stanovništvo na daljnji razvoj ekološke odgovornosti i očuvanja prirodnih posebnosti, ali i na uzgajanje domaćih proizvoda koji bi potom eko hoteli kupovali od lokalnih dobavljača i koristili u pripremi hrane za posjetitelje eko- hotela.

Sukladno prikupljenim odgovorima ispitanika (prikazanima grafikonom 21) na 25. pitanje:“Pridonose li eko hoteli lokalnoj zajednici?“ Iskaz 104 (81,3%) ispitanika smatra da eko hoteli pridonose lokalnoj zajednici, 5 ispitanika odnosno 3,9% odgovara: ne pridonose, a 21 ispitanik (16,4%) se izjasnilo sa:“Nisam siguran/a.

Grafikon 21: Mišljenje ispitanika o doprinosu eko hotela zajednici

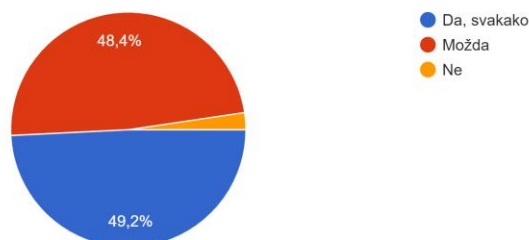
25. Da li smatrate da eko hoteli pridonose lokalnoj zajednici?
128 odgovora

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Grafikon 22: Odgovori na pitanje 18

18. Da li biste preporučili eko hotele svojim prijateljima i obitelji?
128 odgovora

Izvor: Prikupljeni podaci putem google forms upitnika autorice

Prema grafikonu 22 i prikazu prikupljenih i obrađenih odgovora na pitanje 18: „Da li bi preporučili eko hotele svojim prijateljima i obitelji?“, 49,2% ispitanika je odgovorilo potvrdno: „Da, svakako“, 48,4% sa: „Možda“ i neznatan dio ispitanika, njih 2,4% odgovara: „Ne“. U navedenim odgovorima također možemo potvrditi ekološki usmjerenost promišljanje ispitanika i uviđanje potrebe za širenjem istoga.

Nakon temeljite analize odgovora anktiranih ispitanika dolazimo do odgovora na 1. istraživačko pitanje (IR1):

IR1: Dovode li ekološka osviještenost, pozitivan stav prema eko hotelima i spremnost na višu cijenu do kupnje usluga u eko-hotelima?

Zaključak i odgovor na IR1:

Iako ispitanici ističu važnost ekološkog smještaja, privlačnost prema eko hotelima, spremnost na plaćanje više cijene usluga eko hotela, prepoznaju važnost očuvanja okoliša, bitnost ekoloških projekta, inicijativa i edukacija koje provodi hotel te važnosti istih za lokalnu zajednicu; sve navedeno ipak ne dovodi uvijek do realizacije kupnje usluga eko-hotela. Također nakon analize prikupljenih podataka, prema kojima ispitanici potvrđuju spremnost na višu cijenu usluga u rasponu 0-30% u 75,1% odgovora, isti ukazuju na kontradiktornost da je samo njih 25,8% zaista boravilo u eko-hotelu.

5.4.3. Rasprava

Provedeno anketno istraživanje za potrebe ovog diplomskog rada ukazuje na važnost ekološki osvještenog smještaja te pronalazi pozitivan stav ispitanika prema ekološkim karakteristikama, aktivnostima i inicijativama koje eko- hotel provodi, ali ukazuje i na to da je tek 25,8% ispitanika boravilo u eko- hotelima, dok 75,2% ispitanika nikad nije bilo u eko- hotelu. Ovo je u skladu s Kasimom (2004) koji je otkrio da, iako su turisti bili informirani i brinuli o okolišu, nisu uzimali u obzir ekološku strategiju hotela pri odabiru hotela, a prema istraživanju imamo tek 7 ispitanika ili 5,5% koji često biraju objekte sa ekološkim certifikatima, povremeno ih bira 34 ispitanika (tj. 26,8%), rijetko 41 (32,3%), a njih 47 (37%) nikad ne bira objekte sa eko certifikatima. Navedeni rezultati upućuju na važnost ne samo posjedovanja službene oznake eko certifikata već i na potrebu isticanja tih oznaka zajedno sa kategorizacijom objekta u cilju veće prepoznatljivosti i vidljivosti implementiranih ekoloških praksi, koje kao i broj zvjezdica utječu na odluku pri odabiru hotela.

Stoga dolazimo do istraživačkog jaza u preferencijama ispitanika za eko-hotele koji u visokoj mjeri prepoznaju ekološke prakse, ali nisu u istoj mjeri boravili u eko- hotelima.

Unatoč sve većem interesu hotelijerske industrije za ekološki održive inicijative, akademska istraživanja su proporcionalno posvetila ograničenu pažnju potrazi/preferencijama putnika za eko hotelima (Choi i sur., 2015). Istraživači u svojim studijama prvenstveno su proučavali odnos između stavova gostiju i njihovih namjera ponašanja za posjet ili boravak u hotelima koji usvajaju ekološke prakse, što je u nekim slučajevima rezultiralo kontradiktornim nalazima kao u navedenom primjeru ovog rada. Neke studije, na primjer, su otkrile da turisti imaju pozitivan stav prema hotelima koji usvajaju zelene inicijative (Chen & Peng, 2012; Han, 2015), dok drugi empirijski dokazi pokazuju da putnici traže uživanje, a ne doprinos zelenom ponašanju tijekom svog odmora (Manaktola & Jauhari, 2007). U prilog navedenom ide odabir dodatnih usluga ispitanika koji u 50,8% odgovora navode da žele eko-spa tretmane. Objašnjenje ovih kontradiktornih nalaza je da se većina studija temelji na metodama racionalnog izbora, kao što je Ajzenova teorija planiranog ponašanja (eng. Theory of planned behavior, 1991), koja se uvelike oslanja na psihološke faktore kao što su "stavovi", za koje se pretpostavlja da su stabilni (Ajzen, 2001). Iz tog razloga, nekoliko autora predlaže uključivanje novih teorijskih perspektiva za dublje razumijevanje namjera kupaca prema zelenim eko- hotelima (Rahman & Reynolds, 2016). U skladu s tim, Arun i

sur. (2021) predlažu okvir "Usvajanje zelenih hotela od strane potrošača" temeljen na četiri dimenzije koje utječu na izbor potrošača za usvajanje zelenih hotela. Prema ovom okviru, vanjski faktori (stimuli), kao što su ekološke brige i karakteristike hotela, utječu na ponašanje potrošača kroz interakciju vrijednosti, uvjerenja, stava, društvenih normi i percepcije kontrole ponašanja, što zauzvrat utječe na odluku potrošača (odgovor). Interakcija među tri dimenzije je moderirana, kako isti autori naglašavaju, kontekstualnim faktorima. U tom pogledu, Bhattacharya i Sen (2004) sugeriraju da, iako putnici pokazuju pozitivne percepcije za zelene prakse, to ne mora nužno dovesti do stvarne odluke o kupnji za boravak u zelenom hotelu, te da neki situacijski faktori, među kojima su ekonomske okolnosti i raspoloživi prihod ljudi, mogu utjecati na ponašanje putnika. Utjecaj prihoda na broj godišnjih putovanja dokazali smo regresijskom analizom i kroz ovaj rad. U tom kontekstu, cijena se smatra ključnim determinantom donošenja odluka potrošača. Stoga, spremnost putnika na plaćanje za inicijative zelenih hotela može biti ključni kontekstualni faktor za predviđanje ponašanja, budući da su ekološki prihvatljive usluge skuplje od konvencionalnog modela gostoprimstva (Kang i sur., 2012; Yadav i sur., 2019). U bihevioralnoj ekonomiji, spremnost na višu cijenu odgovara maksimalnoj cijeni po kojoj će osoba kupiti jedinicu proizvoda ili usluge. Navedeno se također kosi se sa provedenom analizom anketnih rezultata i navedenim pozitivnim stavovima o višoj cijeni i spremnosti plaćanja iste prema rezultatu o broju ispitanika (njih 33), koji su boravili u eko hotelima, a koji iznosi 25,8% u odnosu njih 96 ili 75,1% koji su u anketi iskazali spremnost platiti 0 - 30% višu cijenu za boravak u eko- hotelu. Osim ako uzmemo u razmatranje 5,5% ispitanika koji bi prema opisanom modelu bili spremni platiti najvišu cijenu, za 20 do 30% skuplju od konvencionalne cijene. Stoga bismo mogli, prema navedenom pravilu utvrditi da bi njih 5,5% uistinu ostvarili kupnju u eko- hotelima sukladno iskazu 5,5% ispitanika koji su odgovorili da često biraju objekte sa ekološkim certifikatima.

Međutim, istraživanje spremnosti kupaca da plate više cijene za eko hotele je nedovoljno razvijeno u usporedbi sa studijama koje su usmjerene na istraživanje psiholoških preteča koje utječu na ponašanje (Chen & Peng, 2012; Han, 2015; Rahman & Reynolds, 2016) što otvara prostor za dodatna istraživanja poput dodatnog rasta cijena hrvatskih eko-hotela u ljetnoj sezoni što može dovesti do toga da su isti domaćim turistima, koji u pravilu u Hrvatskoj najviše putuju u ljetnoj sezoni, preskupi. Također je potrebno dodatno osvještavanje potrošača o ekološkim perspektivama, održivom i odgovornom ponašanju

prilikom odabira eko- hotela kao i važnosti da eko-hoteli uistinu pruže prepoznatljivu i korisnicima uočljivu uslugu koja opravdava “value for money“.

Zaključak

Zaključno, rezultati istraživanja problema uštede energije i resursa unutar hotelske industrije stvaraju potrebu za implementiranje održivih praksi i procesa rada u pružanju usluga. Stalno rastuće potrebe za energijom, kao i utjecaji globalizacije i porast turističke industrije, čine hotelijersku industriju jednom od najintenzivnijih grana svijeta po potrošnji resursa. To uzrokuje velike ekološke probleme i nestašicu resursa. Budući da su poduzeća prisiljena djelovati održivo zbog rastuće svijesti ljudi o društvenoj odgovornosti korporacija, kao i zaštiti okoliša, potrebno je prilagoditi održive korake za uštedu energije koji bi trebali biti dio svakog poslovanja. Međutim, ti koraci često su povezani s visokim investicijama, kao i vremenski intenzivnim metodama, zbog čega ih hotelijeri često ne uzimaju u obzir. Stoga su nacionalne vlasti otvorile mogućnost poduzetnicima da apliciraju za bespovratna financijska sredstva europskih fonova u službi zaštite okoliša, održivosti poslovanja i globalne održivosti prema Agendi 21. Činjenica je da troškovi energije čine oko 6-8 % ukupnog prometa, što se prema analiziranim dostupnim istraživanjima definitivno može smanjiti uz implementaciju alternativnih obnovljivih izvora energije. Proučavanjem stručnih članaka da se zaključiti da se uz dobro gospodarenje reursima poput za život neophodne vode mogu postići značajne uštede implementiranjem filtera za vodu i skupljanjem kišnice za održavanje hortikulture okoliša hotela. Prilagođavanjem proizvodno- uslužnih procesa prema konceptu zero waste i sortiranjem opada hoteli također mogu dodatno smanjiti svoje troškove. Za bolju vidljivost provođenja održivih praksi hoteli mogu zatražiti eko certifikate u cilju veće kontrole vlastitog odgovornog i drživog poslovanja te prpoznatljivosti znaka kvalitete koju određeni certifikat predstavlja. Na taj način hotelska poduzeća postaju konkurentnija i lakše dopiru do svojih tržišnih segmenata ili ciljanih potrošača koji prema provedenom anketom istraživanju sve više cijene održive prakse i teoretski su spremni platiti višu cijenu usluga eko- hotela.

Prema prikupljenim odgovorima putem anketnog upitnika i prema analiziranim podacima dolazimo do spoznaje i potvrđujemo hipotezu da veći prihodi kućanstva vode prema ostvarenju većeg broja godišnjih putovanja. Istovremeno potvrđujemo ekološku svijest o dobrobiti i važnosti ekološkog smještaja što prepoznaje 46,9% ispitanika i navodi za važanu stavku, najviše ih privlači lokacija u netaknutoj prirodi što je istaknulo 54,5%, zatim 55,6% ističe smanjenje otpada i recikliranje najvažnijim za očuvanje okoliša, 47,6% smatra

najbitnijim očuvanje prirodne flore i faune, 38,9% smanjenje potrošnje vode i energije, dok 35,7% ispitanika korištenje obnovljivih izvora energije smatra najbitnijim za očuvanje okoliša. Zabilježeni odgovori ispitanika ističu da 5,5% i 39,1% ispitanika smatra vrlo bitnim i bitnim ekološke projekte i inicijative koje provodi hotel. Važnost edukativnih radionica o očuvanju okoliša prilikom boravka u eko hotelima uviđa 27,3% ispitanika i smatra ih važnim, a za 9,4% je to vrlo važno. Brigu za okoliš pokazalo je 20,5% ispitanika koji redovno koriste javni prijevoz ili bicikl tokom putovanja, a povremeno 32,3% ispitanika. Ispitanici također u visokoj mjeri pokazuju želje prema ekološkim aktivnostima i uslugama te prepoznaju dobrobit eko- hotela i njihov doprinos za lokalnu zajednicu. Rezultati pokazuju da 5,5% ispitanika često bira objekte sa ekološkim certifikatima, povremeno 26,8%, te potvrđuju spremnost na višu cijenu usluga u rasponu 0-30% u 75,1% odgovora. Ali sve te pozitivne stavke ne vode uvijek prema ostvarenju kupnje usluga i boravku u eko-hotelima što daje negativan odgovor na istraživačko pitanje, pošto je tek 25,8% ispitanika uistinu ostvarilo boravak u eko-hotelu. Odnosno, zaključak je da ekološka osviještenost, pozitivan stav prema eko hotelima i spremnost na višu cijenu usluga u eko-hotelima ne dovodi uvijek do ostvarenja kupnje usluga eko hotela što ujedno otvara potrebu za dodatna istraživanja o prepoznatljivosti istih i dostupnosti istih za domaće turiste.

Bibliografija

Knjige:

1. Bernard, S., & Voss, K. (2012). *Energieverbrauch in der Hotellerie: zunehmende Bedeutung für Ressourcen-und Klimaschutz*, DBZ Spezial, München
2. Borowske, A. (2013), *Blueprint for Sustainability*. Cornell College, WIT Press, Ithaca, New York
3. Dincer, I., & Rosen, M. A. (2002). *Thermal Energy Storage, Systems and Applications*, John Wiley & Sons LTD, West Sussex, England
4. Fuller, A. (2018). *Cultural and Heritage Tourism*. Scientific e-Resources, ED – Tech Press, Waltham Abby Essex, United Kingdom
5. Houdré, H. (2008). *Sustainable development in the hotel industry*, Cornell Hospitality, Ithaca, New York
6. Hond de Bakker, F. (2016). *Managing corporate social responsibility in action: talking, doing and measuring*, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York
7. Narayan, B. (2000). *Ecosystem Management*. APH Publishing, New Delhi
8. Savitz, A. (2013). *Talent, transformation, and the triple bottom line*, Published by Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco
9. Schmid, C. (2004). *Energieeffizienz in Unternehmen: eine wissenschaftliche Analyse von Einflussfaktoren und Instrumenten*. vdf Hochschulverlag AG, Zürich
10. White, P. R., Franke, M., Hindle, P., & Doig, A. (1995). *Integrated Solid Waste Management: A Life Cycle Inventory*, MPG Books Ltd, Bodmin, Cornwall, Great Britain
11. Wheeler, S. (2013). *Planning for sustainability: creating livable, equitable and ecological communities*. Routledge, London

Članci:

1. Ajzen, Icek. "Nature and operation of attitudes." Annual review of psychology 52, no. 1 (2001): 27-58.
 - a. <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev.psych.52.1.27> (pristupljeno 15.5.2024.)
2. Bohdanowicz, Paulina, Angela Churie-Kallhauge, Ivo Martinac, and David Rezachek. "Energy-efficiency and conservation in hotels–towards sustainable tourism." In 4th International Symposium on Asia Pacific Architecture, vol. 21. 2001.<http://www.greenthehotels.com/eng/BohdanowiczChurieKallhaugeMartinacHawaii2001.pdf> (pristupljeno 15.5.2024.)
3. Bhattacharya, Chitra Bhanu, and Sankar Sen. "Doing better at doing good: When, why, and how consumers respond to corporate social initiatives." California management review 47, no. 1 (2004): 9-24.
<https://questrompublish.bu.edu/cb/CMR2004.pdf> (pristupljeno 15.5.2024.)
4. Bredenoord, Jan. "Sustainable building materials for low-cost housing and the challenges facing their technological developments: Examples and lessons regarding bamboo, earth-block technologies, building blocks of recycled materials, and improved concrete panels." Journal of Architectural Engineering Technology 6, no. 1 (2017): 1-11. <https://www.academia.edu/download/104617787/sustainable-building-materials-for-lowcost-housing-and-the-challengesfacing-their-technological-developments-examples-and-lessons-2168-.pdf> (pristupljeno 15.6.2024.)
5. Brundtland, Gro Harlem. "What is sustainable development." Our common future 8, no. 9 (1987).
https://www.latrobe.edu.au/_data/assets/pdf_file/0005/554927/Sustainability-Plan-2013-2017.pdf (pristupljeno 18.5.2024.)

6. Choi, Hyunsuk. "Service quality of Rural Accommodations in South Korea: The IPA: The IPA." *Asia-Pacific Journal of Business & Commerce* 7, no. 1 (2015): 35-51. <https://www.dbpia.co.kr/pdf/pdfView?nodeId=NODE06361205> (pristupljeno 10.6.2024.)
7. Han, Heesup. "Travelers' pro-environmental behavior in a green lodging context: Converging value-belief-norm theory and the theory of planned behavior." *Tourism Management* 47 (2015): 164-177. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517714001848> (pristupljeno 1.6.2024.)
8. Kang, Kyung Ho, Laura Stein, Cindy Yoonjoung Heo, and Seoki Lee. "Consumers' willingness to pay for green initiatives of the hotel industry." *International journal of hospitality management* 31, no. 2 (2012): 564-572. (pristupljeno 10.6.2024.) <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0278431911001368>
9. Kasim, Azilah. "Socio-environmentally responsible hotel business: Do tourists to Penang Island, Malaysia care?." *Journal of hospitality & leisure marketing* 11, no. 4 (2004):5-28. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J150v11n04_02?casa_token=-ZhTt7oJnukAAAAA:BTD_z_0ujwzZ4p7bT3GPuxKyBND4Af9GNVgYGtOfgD267rGfY1OJqYT8GQTjMqaU6bQTpa9fB0Et (pristupljeno 10.6.2024.)
10. Manaktola, Kamal, and Vinnie Jauhari. "Exploring consumer attitude and behaviour towards green practices in the lodging industry in India." *International journal of contemporary hospitality management* 19, no. 5 (2007): 364-377. (pristupljeno 25.6.2024.) <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/09596110710757534/full/html> (pristupljeno 25.6.2024.)
11. Meler, Marcel, and Marija Ham. "Ecotourism in the Republic of Croatia-challenge for the future." *Journal of International Scientific Publications: Ecology & Safety* 3, no. 1 (2009): 83-97. <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/prilog-casopis/153240> (pristupljeno 28.6.2024.)
12. Peng, Norman, and Annie Chen. "Luxury hotels going green—the antecedents and consequences of consumer hesitation." *Journal of sustainable tourism* (2019).

<https://www.tandfonline.com/doi/shareview/10.1080/09669582.2019.1622710>

(pristupljeno 29.6.2024.)

13. Rahman, Imran, and Dennis Reynolds. "Predicting green hotel behavioral intentions using a theory of environmental commitment and sacrifice for the environment." *International journal of hospitality management* 52 (2016): 107-116.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0278431915001462>

(pristupljeno 30.6.2024.)

14. Solar Energy International. *Photovoltaics: Design and installation manual*. New society publishers, 2004.

<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.1201/9781003151630/photovoltaics-commercial-utilities-power-generation-anco-blazev>

(pristupljeno 5.6.2024.)

15. Sharma, Nitish Kumar. "Sustainable building material for green building construction, conservation and refurbishing." *Int. J. Adv. Sci. Technol* 29, no. 10S (2020): 5343-5350.

https://www.researchgate.net/profile/Nitish-Sharma-13/publication/342946652_Sustainable_Building_Material_for_Green_Building_Construction_Conervation_and_Refurbishing/links/5f0ed1b792851c1eff11dd21/Sustainable-Building-Material-for-Green-Building-Construction-Conservation-and-Refurbishing.pdf (pristupljeno 5.6.2024.)

16. Tester, Jefferson W., Brian J. Anderson, Anthony S. Batchelor, David D. Blackwell, Ronald DiPippo, Elisabeth M. Drake, John Garnish et al. "The future of geothermal energy." *Massachusetts Institute of Technology* 358 (2006): 1-3. (pristupljeno 8.6.2024.)

<http://naturalresources.house.gov/uploadedfiles/testertestimony04.19.07.pdf>

17. TM, Arun, Puneet Kaur, Stefano Bresciani, and Amandeep Dhir. "What drives the adoption and consumption of green hotel products and services? A systematic literature review of past achievement and future promises." *Business Strategy and the Environment* 30, no. 5 (2021): 2637-2655.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/bse.2768> (pristupljeno 15.6.2024.)

18. UNESCO. "Teaching and learning for a sustainable future: A multimedia teacher education programme." (2002).

<http://trumpeter.athabascau.ca/index.php/trumpet/article/view/92>

(pristupljeno 18.6.2024.)

19. Yadav, Rambalak, M. S. Balaji, and Charles Jebarajakirthy. "How psychological and contextual factors contribute to travelers' propensity to choose green hotels?." *International Journal of Hospitality Management* 77 (2019): 385-395.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0278431918303517>
(pristupljeno 30.6.2024)
20. White, Peter R., Marina Franke, and P. R. Hindle. "Integrated solid waste management."(2001).
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/9780470999677>
(pristupljeno 18.6.2024.)

Internet izvori:

1. Climate Change 2013, <https://www.ipcc.ch/2013/01/30/ipcc-publishes-full-report-climate-change-2013-the-physical-science-basis/> (pristupljeno 10.6.2024.)
2. Digitalna publikacija Nematerijalna kulturna dobra Republike Hrvatske, <https://min-kulture.gov.hr/?id=16446> (pristupljeno 10.6.2024.)
3. Državni zavod za statistiku <https://dzs.gov.hr/> (pristupljeno 15.5.2024.)
4. Ecobnb: <https://ecobnb.com/> (pristupljeno 10.5.2024)
5. Eco- friendly certifikat; <https://www.klub-iznajmljivaca.com/2018/03/06/eco-friendlycertifikat-za-obiteljski-smjestaj-u-dalmaciji-ii-dio/> (pristupljeno 10.5.2024.)
6. Eko hoteli; <http://www.environmentallyfriendlyhotels.com/> (pristupljeno 20.5.2024)
7. Eko hoteli; <http://www.omh.hr/hr/eko-hoteli-omh-29/29> (pristupljeno 20.5.2024.)
8. EU Ecolabel; <http://ec.europa.eu/ecat/hotels-campsites/en78>
(pristupljeno 20.5.2024)
9. EU Ecolabel – sufinanciranje znaka zaštite okoliša Europske unije :
<http://profitiraj.hr/euecolabel-sufinanciranje-znaka-zastite-okolisa-europske-unije/>
(pristupljeno 21.5.2024)
10. Eurostat baza podataka, Establishments, bedrooms and bed-places in tourist accommodation, <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained> (pristupljeno 10.5.2024.)

11. GreenKey: <http://www.green-key.org> (pristupljeno 22.5.2024.)
12. GreenKey: <https://static1.squarespace.com/static/55371f97e4b0fce8c1ee4c69/t/56e684cfcf80a14323d24945/1515420105017/Green+Key+and+the+Sustainable+Development+Goals+%28SDGs%29.pdf> (pristupljeno 25.5.2024.)
13. Hotels and Green Hotels worldwide – Greenkey, <http://www.bookdifferent.com/fr/hotels/map/label:greenkey/> (pristupljeno 5.6.2024.)
14. Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/> (pristupljeno 25.5.2024.)
15. ISPEX AG, Business Energy Solutions, <https://www.ispex.de/> (pristupljeno 5.6.2024.)
16. Istraživanje Tripadvisor, TripAdvisor Survey Reveals Travelers Growing Greener: http://www.tripadvisor.com/PressCenter-i5154-c1-Press_Releases.html (pristupljeno 5.6.2024.)
17. MINT: <https://mint.gov.hr/vijesti/u-hrvatskoj-trenutno-41-hotel-ima-zeleni-certifikat/9296> (pristupljeno 5.6.2024.)
18. Ministarstvo kulture i medija; <https://min-kulture.gov.hr/> (pristupljeno 10.6.2024.)
19. MZOIP: Eko oznake: <http://www.mzoip.hr/hr/okolis/eko-oznake.html> , (pristupljeno 6.6.2024.)
20. Narodne novine, <https://narodne-novine.nn.hr/> (pristupljeno 12.6.2024.)
21. Održivi razvoj; http://www.iztzg.hr/en/odrzivi_razvoj (pristupljeno 6.6.2024.)
22. OMH; <http://www.omh.hr/hr/dozivljaji/eko-hoteli-omh-29/29> (pristupljeno 5.6.2024.)
23. Prijatelji okoliša; <http://www.prijateljiokolisa.hr/meni.php?page=onama> (pristupljeno 10.5.2024)
24. Solar Energy International, <https://solarenergytraining.org/> (pristupljeno 10.5.2024)
25. Travelife; preuzeto: http://www.travelife.org/Hotels/landing_page.asp (pristupljeno 5.6.2024.)
26. Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce, 2018; <http://suncest.org/programi/> (pristupljeno 10.5.2024.)
27. Udruge poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske, Prvi hoteli s oznakom „sustainable hotel“:

- <http://www.upuhh.hr/hr/vijesti/zeleno-poslovanje-dodjela-certifikata/> (pristupljeno 6.5.2024.)
28. Udruge poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske, Zeleno poslovanje – izrada kriterija i uvođenje zelenog poslovanja: <http://www.upuhh.hr/hr/zaclanove/projekti/zeleno-poslovanje-%E2%80%93-izrada-kriterija-i-uvodenje-zelenogposlovanja/> (pristupljeno 10.6.2024.)
29. Umweltbroschüre 2013, <https://www.presseportal.de/pm/31465/2485420> (pristupljeno 10.6.2024.)
30. UNWTO: <http://www2.unwto.org/> (pristupljeno 15.6.2024.)
31. Verträglich Reisen 2013, https://issuu.com/fairkehr_die_agentur/docs/vr_2013 (pristupljeno 15.6.2024.)
32. WordHotels: <https://www.worldhotels.com> (pristupljeno 15.6.2024.)

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1: klasifikacija eko-certifikata	35
Tablica 2 : Broj postelja u hotelima u odnosu na ukupan broj turističkih postelja Republike Hrvatske 2014-2022. godine	44
Tablica 3: Broj novih postelja u hotelima u odnosu na ukupan broj novih turističkih postelja Republike	45
Tablica 4: Obrada podataka o godišnjih putovanja ispitanika u programu MS Excell	53
Tablica 5: Regresijska analiza	54

Grafikoni

Grafikon 1: Trošak električne energije u hotelskom poduzeću	22
Grafikon 2: Stopa reciklirana po državama 2017- 2022	41
Grafikon 3: Prikaz dobi ispitanika	51
Grafikon 4: Spol ispitanika	51
Grafikon 5: Razina obrazovanja ispitanika	52
Grafikon 6: Mjesečni prihod ispitanika po kućanstvu	52
Grafikon 7 : Prikaz preferiranih aktivnosti na putovanju	53
Grafikon 8: Preferirane aktivnosti ispitanika tokom putovanja	55
Grafikon 9: Važnost ekološki osvještenog smještaja	55
Grafikon 10: Omjer ispitanika koji su boravili u eko hotelu i koji nisu	56
Grafikon 11 : Prikaz aktivnosti eko hotela i % njihove privlačnosti	57
Grafikon 12: Spremnost ispitanika za plaćanje veće cijene eko hotela	58
Grafikon 13: Stav ispitanika o isplativosti eko hotela	58
Grafikon 14: odabir smještajnog objekta prema certifikatu održivosti	59
Grafikon 15: Aspekti hotela i njihova bitnost za očuvanje okoliša	59
Grafikon 16: Važnost provođenja ekoloških projekata i inicijativa tokom boravka u hotelu	60
Grafikon 17: Važnost edukativnih programa u eko hotelu	61
Grafikon 18: Učestalost korištenja javnog prijevoza ili bicikla tokom putovanja	61
Grafikon 19: Iskaz želja za aktivnostima i sadržajima u eko hotelima	62
Grafikon 20: Iskaz želja za dodatnim uslugama ili pogodnostima u eko hotelima	62
Grafikon 21: Mišljenje ispitanika o doprinosu eko hotela zajednici	63
Grafikon 22: Odgovori na pitanje 18	64

Slike

Slika 1: Tri stupa održivosti	18
Slika 2: Podjela obnovljivih i učinkovitih tehnologija	23
Slika 3: Solarna radijacija (Technology Breakthrough 2013)	26
Slika 4: Crpljenje gotermalne energije iz Zemljine unutrašnjosti	27

Prilozi

Anketni upitnik

Istraživanje stava i mišljenja o Eko-hotelima

Ovo istraživanje se provodi sa svrhom prikupljanja informacija potrebnih za istraživački rad u sklopu izrade diplomskog rada na temu: "Razvoj eko- hotela u Hrvatskoj" na sveučilišnom diplomskom studiju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu.

Cilj ispitivanja je odrediti stav i mišljenja Vas potencijalnih turista o eko - hotelima.

Ljubazno Vas molimo da odvojite 2 - 3 minute i ispunite upitnik koji je pred Vama. O sudjelovanju u ovom istraživanju odlučujete potpuno slobodno, a dobiveni odgovori ostaju anonimni te će se koristiti isključivo u akademske svrhe.

1. Molimo Vas da navedete svoju dob.
 - 18-25
 - 26-35
 - 36-45
 - 46-55
 - 56 ili više

2. Spol:
 - Muški
 - Ženski
 - Drugo

3. Najviša razina završenog obrazovanja
 - osnovna škola
 - srednja škola
 - fakultet
 - poslijediplomski studij

4. Koliki je Vaš mjesečni NETO prihod?

Manje od €1,500

€1,500 to €3,000

€3,001 to €5,000

€5,001 to €8,000

Više od €8,000

5. Koje aktivnosti najviše preferirate tijekom putovanja?

- Planinarenje
- Plaža/odmor na moru
- Posjet kulturnim znamenitostima
- Aktivnosti na otvorenom (biciklizam, rafting, itd.)
- Wellness/relaksacija

6. Koliko često putujete godišnje?

- Manje od jednom godišnje
- 1-2 puta godišnje
- 3-5 puta godišnje
- Više od 5 puta godišnje

7. Koliko je važno za vas da vaš smještaj bude ekološki osviješten?

- Vrlo važno
- Važno
- Neutralno
- Manje važno
- Nije važno

8. Da li ste ikada boravili u eko hotelu?

- Da
- Ne

9. Što vas najviše privlači kod eko hotela?

- Korištenje obnovljivih izvora energije

- Očuvanje okoliša (recikliranje, smanjenje otpada)
 - Prirodni materijali u izgradnji
 - Lokacija u netaknutoj prirodi
 - Ostalo (navedite)
10. Ako ste u prethodnom pitanju birali ostalo, molim navedite što ste mislili.
11. Koliko biste bili spremni platiti više za boravak u eko hotelu u usporedbi s klasičnim hotelom iste kategorije?
- a. 0-10% više
 - b. 11-20% više
 - c. 21-30% više
 - d. Više od 30% više
 - e. Ne bih bio spreman platiti više
12. Koliko je važno za Vas da eko hotel nudi organsku hranu i piće?
- a. Vrlo važno
 - b. Važno
 - c. Neutralno
 - d. Manje važno
 - e. Nije važno
13. Da li smatrate da su eko hoteli ekonomski isplativi za turiste?
- Da
 - Ne
 - Nisam siguran/a
14. Koliko često birate smještajne objekte koji imaju certifikate o održivosti (npr. LEED, Green Key, EarthCheck)?
- Često
 - Povremeno
 - Rijetko
 - Nikad

15. Koji aspekt eko hotela smatrate najvažnijim za očuvanje okoliša?
- Smanjenje potrošnje vode i energije
 - Očuvanje prirodne flore i faune
 - Smanjenje otpada i recikliranje
 - Korištenje obnovljivih izvora energije
 - Ostalo (navedite)
16. Ako ste u prethodnom pitanju birali ostalo navedite što ste mislili.
17. Koliko su vam bitni ekološki projekti i inicijative koje provodi hotel tijekom vašeg boravka?
- Vrlo bitni
 - Bitni
 - Neutralni
 - Manje bitni
 - Nisu bitni
18. Da li biste preporučili eko hotele svojim prijateljima i obitelji?
- Da, svakako
 - Možda
 - Ne
19. Koliko vam je važno da eko hotel pruža edukativne programe o očuvanju okoliša tijekom vašeg boravka?
- Vrlo važno
 - Važno
 - Neutralno
 - Manje važno
 - Nije važno
20. Koliko često koristite javni prijevoz ili bicikl tijekom putovanja?
- Redovno
 - Povremeno

- Rijetko
 - Nikad
21. Koje biste aktivnosti ili sadržaje željeli vidjeti u eko hotelima koje do sada niste doživjeli?
- Radionice o očuvanju okoliša
 - Vođene ture po lokalnoj flori i fauni
 - Eko kuhinje s organskim sastojcima
 - Tečajevi o organskom vrtlarstvu
 - Ostalo (navedite)
22. Ako ste u prethodnom pitanju birali opciju ostalo molim navedite na što ste mislili.
23. Da li smatrate da eko hoteli pridonose lokalnoj zajednici?
- Da
 - Ne
 - Nisam siguran/a
24. Koju biste dodatnu uslugu ili pogodnost željeli vidjeti u eko hotelima?
- Besplatne bicikle za istraživanje okoline
 - Vlastiti organski vrt za goste
 - Tečajevi o održivom načinu života
 - Eko spa tretmani
 - Ostalo (navedite)
25. Molimo vas da navedete svoje dodatne komentare ili prijedloge za poboljšanje eko hotela.

Hvala vam što ste odvojili vrijeme da ispunite naš upitnik! Vaše povratne informacije su izuzetno važne za nas kako bismo poboljšali našu ponudu i prilagodili je vašim potrebama.